

MUNTligt OCH AUDIELLT MÖTER SKRIFTLIGT

**En studie av musikers informationspraktik i
relation till romsk folkmusik**

Amanda Persson

Examensarbete (30 högskolepoäng) i biblioteks- och informationsvetenskap för
masterexamen inom ABM-masterprogrammet vid Lunds universitet.

Handledare: Lisa Engström

År: 2022

Title

The oral and the auidial meets the written: a study of musicians' information practice in relation to Roma folk music.

Abstract

The purpose of this study is to develop knowledge about how the divide of a written versus an oral and auidial information tradition influences the knowledge organization of Roma folk music in Sweden. In addition, the thesis aims to develop knowledge about musicians' information practices and about information practices linked to Roma folk music. The research adopts a qualitative approach, conducting semi-structured interviews and observations of musicians active in Sweden who play Roma folk music professionally. The interviews and observations were thematically analyzed from the theoretical perspective of information practice theory, in particular from Pamela McKenzie's information search model and Reijo Savolainen's concept of information horizons.

The study shows that the musicians experience an array of challenges when it comes to finding information about Roma folk music. Many of the informants are missing a systematic knowledge organization of Roma folk music in Sweden. At present, the informants never use libraries when seeking information about Roma folk music, but they claim they would if the library was developed to include more sources of information that are not based in writing. This indicates that the public library system needs to supplement its written sources of information with oral and auidial ones, to increase the availability and preservation of information about Roma folk music.

Keywords

Libraries, Information, Roma folk music, Information practice, Oral tradition, Musicians, Information behaviour, Information seeking, Knowledge organization, Library services, User studies.

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	5
1.1 Syfte och frågeställningar	6
1.2 Undersökningsgruppen	7
1.3 Disposition.....	8
2 Bakgrund och tidigare forskning.....	9
2.1 Begreppsdiskussion: informationspraktiker och informationsbeteenden	9
2.2 Informationspraktiker kopplade till yrkesgrupper	11
2.3 Musikrelaterade informationspraktiker	12
2.4 Muntliga och skriftliga informationstraditioner	15
3 Teori.....	19
3.1 Praktikteorin	19
3.1.1 Vad är en praktik?	19
3.1.2 Centrala praktikteoretiska begrepp.....	20
3.2 Informationspraktiker	22
3.2.1 Savolainens informationshorisonter	23
3.2.2 McKenzies modell för vardaglig informationssökning	23
4 Metod	26
4.1 Val av metod.....	26
4.2 Urval	27
4.3 Genomförande	28
4.4 Etiska överväganden	29
5 Resultat, analys och diskussion	32
5.1 Informationshorisonter	32
5.1.1 Världen inom räckvidd.....	32
5.1.2 Världen inom potentiell räckvidd.....	38
5.1.3 Relativt irrelevanta områden	42
5.1.4 Absolut irrelevanta områden	43
5.2 Hur musiker söker information om romsk folkmusik	44

5.2.1	Att målmedvetet söka aktivt.....	44
5.2.2	Att oväntat påträffa information.....	46
5.2.3	Att bli hänvisad av mellanhand.....	46
5.3	Svårigheter och utmaningar i musikernas informationspraktik.....	49
5.3.1	Muntliga och audiella informationstraditioners förgänglighet.....	49
5.3.2	Strukturell diskriminering av romer.....	51
5.4	Musikernas framtidsvisioner.....	53
6	Slutsatser	58
6.1	Hur söker professionella musiker information om romsk folkmusik?.....	58
6.2	Vad formar och styr deras praktik?	60
6.3	Vilken roll, om någon, spelar det svenska allmänna biblioteksväsendet i deras informationspraktik?.....	62
6.4	Utvärdering av teori och metod.....	63
6.5	Förslag på vidare forskning.....	64
7	Litteraturförteckning.....	66
8	Bilagor.....	73
8.1	Bilaga 1. Intervjuguide.....	73
8.2	Bilaga 2. Information till informanterna.....	74

1 Inledning

Romsk folkmusik utgör en viktig del av romsk kultur, såväl musikaliskt som språkligt, och ska enligt svensk lagstiftning därför prioriteras. I lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk står:

4§ I språklagen (2009:600) anges att det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken. Det allmänna ska även i övrigt främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige.

(SFS 2009:724)

De allmänna biblioteken har i lagstadgad uppgift att främja kunskapsförmedling och kulturell verksamhet. Därutöver ska särskild uppmärksamhet ägnas de nationella minoriteterna, som av bibliotekslagen utnämns till prioriterad grupp (SFS 2013:801, §2 & 5).

Den senaste statliga offentliga utredningen om romers situation i Sverige publicerades år 2010 och heter *Romers rätt: en strategi för romer i Sverige: ett lands behandling av dess romska befolkning är ett lackmustest för det civila samhället och dess demokrati: betänkande*. Enligt utredningen är stödet för att främja och tillgängliggöra romsk kultur i Sverige undermåligt. Ofta är medier och kulturinstitutioner som tillhandahåller romsk kultur underfinansierade och under hot om nedläggning. Det står:

Genomgången av läget för det romska kulturarvet visar att det är utspritt, obeforskat, okatalogiserat, odokumenterat samt otillgängligt inte minst för romerna själva som nästan undantagslöst saknar inflytande över sitt eget kulturarv.

(SOU 2010:55, s. 31)

Sedan utredningen publicerades har ett flertal satsningar gjorts för att stärka biblioteksverksamhet som främjar romsk kultur. I januari år 2021 fick Kungliga biblioteket i regeringsuppdrag att genomföra en satsning på nationella minoriteters bibliotek (Ku2020/02691). Projektet utgörs av följande två delar:

- utveckling och drift av nationella resursbibliotek
- arbete med nationella digitala bibliotekstjänster för att stötta läsfrämjande och medieförsörjning (användarens tillgång till böcker och andra medier genom biblioteken) på de nationella minoritetsspråken

(Kungliga biblioteket 2021)

Bagir Kwiek som var romsk läsambassadör hos Kulturrådet år 2019–2021, är nu rekryterad till projektet i egenskap av sakkunnig inom romsk kultur (Kungliga biblioteket 2021). Arbetet med att skapa ett resursbibliotek på romani chib har inte

fortlöp i samma takt som skapandet av de andra minoritetsgruppernas bibliotek. Kungliga biblioteket har därför i uppdrag att nu särskilt prioritera biblioteksverksamhet som arbetar med romani chib (Ku2020/02691). Som en del av projektet har Kungliga biblioteket tagit fram en app som heter *Bläddra*. Den innehåller e-böcker på romani chib och samiska, för såväl barn som vuxna, och är kompatibel med läsplattor och mobiltelefoner (Kungliga biblioteket 2022).

Under hösten år 2022 öppnar det första romska biblioteket i Sverige. Biblioteket kommer att vara en del av Malmö stadsbibliotek och har inga kopplingar till Kungliga bibliotekets satsning på nationella minoriteter. Det kommer att erbjuda litteratur på olika romska dialekter, litteratur om romsk kultur samt litteratur skriven av romska författare. Syftet med verksamheten är att sprida kunskap om romers historia och kultur samt att motarbeta rasism (Malmö Stad 2021).

Det finns tämligen begränsat med forskning om kunskapsorganisering av romsk kultur på bibliotek. Det saknas även forskning om informationspraktiker som är relaterade till romsk kultur. Vetskap om hur användare söker information borde vara vägledande i utformningen av bibliotek, som till exempel det kommande romska biblioteket i Malmö. Informationsvetaren Reijo Savolainen skriver: ”Since information has no value in itself, information gains value when it is used” (2008, s. 7). Om syftet är att tillgängliggöra och bevara romsk kultur, är det viktigt att undersöka vilka informationsbehov tilltänkta användare har och hur de söker information om romsk kultur i nuläget, när det ännu inte existerar ett specifikt romskt bibliotek. En liten bit av detta forskningsmässiga tomrum hoppas jag kunna fylla med hjälp av den här studien.

1.1 Syfte och frågeställningar

Mitt syfte är att utveckla kunskap om hur uppdelningen av en skriftlig kontra en muntlig och audiell informationstradition påverkar kunskapsorganiseringen av romsk folkmusik i Sverige. Därutöver ämnar uppsatsen utveckla kunskap om musikens informationspraktiker och om informationspraktiker kopplade till romsk folkmusik.

Mina frågeställningar är:

- Hur söker professionella musiker information om romsk folkmusik?
- Vad formar och styr deras informationspraktik?

- Vilken roll, om någon, spelar det svenska biblioteksväsendet i deras informationssökande?

Enligt svensk bibliotekslagstiftning vilar ansvaret för att främja romsk kultur på alla offentliga biblioteks axlar. Därför åsyftar ”det svenska biblioteksväsendet” i ovanstående frågeställning samtliga offentliga bibliotekstyper.

1.2 Undersökningsgruppen

I den här studien undersöker jag hur musiker som spelar romsk folkmusik på professionell nivå söker efter information om genren. Undersökningsgruppen består av musiker som identifierar sig som romer och av musiker som inte gör det. Mitt val av informanter baseras inte på etnisk härkomst utan på graden av professionalism. Det vill säga att informanterna i stor utsträckning försörjer sig på att spela romsk folkmusik. Jag är intresserad av informationspraktiker kopplade till romsk kultur och inte av romers informationspraktiker.

Jag väljer att studera musiker som försörjer sig på att spela romsk folkmusik eftersom de har ett professionellt behov av att söka information om romsk kultur. De utgör på så vis en potentiell användargrupp för ett romskt bibliotek. Att jag väljer att undersöka musiker framför andra konstnärliga yrkesgrupper beror på musikens särställning i romsk kultur. Hans Caldaras - en svensk-romsk musiker, kompositör, skådespelare, författare, debattör och folkbildare - säger följande i en intervju: ”Hade vi inte haft musik, sång och dans hade vi nog inte överlevt. Kultur är en livlina.” (Sveriges Radio 2015). Riccardo Kwick, Remi Kwiek och Mikael Tofteson ger uttryck för en liknande syn på musikens centrala betydelse i läroresursen *Ame rom sam - Vi är romer*:

Dans och musik har alltid varit en del av romers liv. Romsk musik är som en bok som handlar om bra tider och dåliga tider och livets händelser. Man kan säga att musiken på sätt och vis är en berättelse. Dansen och musiken är en stor del av den romska kulturen och det är viktigt för oss att behålla dansen och musiken och föra den vidare till våra barn och framtiden!

(Kwick, Kwiek & Tofteson 2013)

Utöver faktumet att musik är en viktig del av romsk kultur motiverar jag mitt val av undersökningsgrupp med ytterligare två argument. Jag menar att musikens audiella karaktär gör musikaliska informationskällor svårare än exempelvis böcker att inrätta i textbaserade kunskapsorganisationer. Detta gör musikens informationssökning extra relevant att undersöka i relation till biblioteksväsendet, som i stor utsträckning ägnar sig åt textbaserad kunskapsorganisering (Rousi, Savolainen & Vakkari 2019, s. 1231–1232). Problematiken förstärks därutöver av

att romsk kultur till stor del traderas muntligt; det talade ordet är överordnat det skrivna (Acton & Dalphinis 2000; Bakker & Kyuchukov 2000; Belton 2005; Čvorović 2009). Att söka information om romsk folkmusik är således utmanande eftersom bibliotekens dominerande kunskapsorganisering vilar på system av skriftliga publicerade dokument, organiserade enligt specifika principer (Trias i Mansilla & de la Rosa i Esteva 2013).

Det sista argumentet för att undersöka just musiker är att det i nuläget finns begränsat med forskning om yrkesgruppens informationspraktiker. Jag återkommer till detta under *Tidigare forskning*.

1.3 Disposition

Uppsatsen är disponerad utifrån åtta kapitel med tillhörande avsnitt. Detta avsnitt avslutar det första inledande kapitlet som omfattar studiens syfte och frågeställningar samt en redogörelse av undersökningsgruppen. Nästföljande kapitel presenterar bakgrund och tidigare forskning. Det tredje kapitlet kartlägger uppsatsens teoretiska ramverk. Först introduceras praktikteorin och sedan Savolainens informationshorisonter och McKenzies informationssökningsmodell. Kapitel fyra beskriver mitt val av metod, urvalsprocessen, datainsamlingen samt etiska överväganden. Det femte kapitlet består av studiens resultat, analys och diskussion. Först kartläggs informanternas informationshorisonter och sätten som de söker information på. Därefter analyseras svårigheter och utmaningar som informanterna upplever i relation till sin informationspraktik. Avslutningsvis relateras föreliggande svårigheter till informanternas visioner om framtiden. Kapitel sex ämnar besvara uppsatsens tre frågeställningar. Det struktureras av rubrikerna "Hur söker professionella musiker information om romsk folkmusik?", "Vad formar och styr deras praktik?" samt "Vilken roll, om någon, spelar det svenska allmänna biblioteksväsendet i deras informationspraktik?". Därutöver omfattar det sjätte kapitlet ett avsnitt som utvärderar studiens teori och metod och ett avsnitt med förslag på vidare forskning. Kapitel sju utgörs av en litteraturförteckning och uppsatsens åttonde och avslutande kapitel består av två bilagor.

2 Bakgrund och tidigare forskning

I nedanstående kapitel redogör jag för tidigare forskning som anknyter till mitt uppsatsämne. Jag ämnar inte undersöka romers informationspraktiker eller romsk folkmusik ur ett musikvetenskapligt perspektiv. Därför utesluter jag tidigare forskning som undersöker dessa områden. Först ger jag en historisk kontext till en nu pågående diskussion om begreppen informationspraktik och informationsbeteende. Genom att använda begreppet informationspraktik ansluter jag mig till den praktikteoretiska skolan. Jag redogör också för tidigare forskning som knyter informationspraktiker till yrkesgrupper och till musikrelaterad informationssökning. Avslutningsvis redogör jag för tidigare forskning om muntliga och skriftliga informationstraditioner.

2.1 Begreppsdiskussion: informationspraktiker och informationsbeteenden

Sedan år 2011 har användningen av begreppet informationspraktik ökat i europeisk, australiensk och kanadensisk biblioteks- och informationsvetenskaplig forskning. Samtidigt är det ursprungliga begreppet informationsbeteende fortsatt populärt, särskilt i USA (Case & Given 2016, s. 6, 99–100). Inom akademien råder det idag skilda uppfattningar om begreppens betydelse och inbördes förhållande. Nedan följer en begreppsdiskussion som återger informationsvetarna Tom Wilsons, Reijo Savolainens samt Donald Case och Lisa Givens skilda ståndpunkter i frågan.

Informationsbeteende eller ”information behavior” är ett begrepp som beskriver hur människor förhåller sig till information. Det kan handla om att söka, använda och sprida information men också om att förtränga eller undvika den. Informationsbeteenden kan vara såväl aktiva som passiva, medvetna eller omedvetna. Wilson definierar begreppet på följande sätt:

The totality of human behavior in relation to sources and channels of information, including both active and passive information seeking and information use. Thus, it includes face-to-face communication with others, as well as the passive reception of information as in, for example, watching TV advertisements, without any intention to act on the information given.

(Wilson 2000, s. 49)

Case och Given menar att begreppet informationsbeteende är synonymt med informationspraktik, om man bortser från det sistnämndas dragning åt ”social influences on routines within particular communities” (2016, s. 371). De laddar begreppen med samma betydelse, att beskriva människors informationsrelaterade

aktiviteter, men är medvetna om att det pågår en debatt som tydligt särskiljer begreppen. Savolainen är en aktiv debattör som förespråkar praktikperspektivet. Han menar att begreppen ger uttryck för olika metateoretiska perspektiv, och att begreppsvalet därmed säger något om forskarens grundläggande förståelse av människan och samhället. Om forskaren väljer begreppet informationsbeteende knyter hen sin forskning till en tradition av kognitivism och psykologi medan begreppet informationspraktik kopplar forskningen till en tradition av socialkonstruktivism och sociologi (Savolainen 2007).

Tillsammans med Sanna Talja och Kimmo Tuominen skriver Savolainen följande om praktikperspektivet:

The former [praktikperspektivet] assumes that the processes of information seeking and use are constituted socially and dialogically, rather than based on the ideas and motives of individual actors. All human practices are social, and they originate from interactions between the members of community.

(Talja, Tuominen & Savolainen 2005, s. 328)

Vidare skriver Savolainen: ”In this way, the concept of practice shifts the focus away from the behavior, action, motives, and skills of monological individuals” (2007, s. 120). Enligt Savolainen är begreppen således inte synonyma och inte heller värdeneutrala.

Wilson förhåller sig till begreppen på ett tredje sätt. Enligt honom är de varken synonyma eller kompletterande utan hierarkiskt relaterade till varandra. Han menar att informationsbeteende är ett paraplybegrepp som rymmer underkategorierna ”actions, practices and activities” (Savolainen et. al 2009). Enligt Wilson är Savolainens uppdelning av beteende och praktik ideologisk och i avsaknad av egentlig semantisk grund. Informationsbeteenden utgörs av kognitiva, fysiska och sociala aktiviteter och kan därför analyseras utifrån olika metateoretiska perspektiv (Savolainen et. al 2009).

Jag kommer i första hand att använda mig av begreppet informationspraktik när jag diskuterar musikers informationsrelaterade aktiviteter. Jag har valt att anta ett praktikteoretiskt perspektiv, och att därmed inlemma min uppsats i en socialkonstruktivistisk och sociologisk tradition. Mitt resonemang vidareutvecklas under rubriken *Teori*. Jag kommer dock att använda mig av begreppet informationsbeteende när jag refererar tidigare forskning där författarna själva använder det begreppet.

2.2 Informationspraktiker kopplade till yrkesgrupper

Undersökningar av informationsbeteende är ett omfattande forskningsfält inom biblioteks- och informationsvetenskap. Forskningsfältet sträcker sig 100 år tillbaka i tiden, och beräknas ha uppkommit under de första två årtiondena av nittonhundratalet. Till en början var det mestadels informationskanaler och -system som studerades, och först på 1940-talet publicerades forskningsresultaten (Case & Given 2016, s. 41).

På 1950-talet började ett intresse för specifika yrkesgrupper att växa fram. Inriktningen benämndes ”information needs and users research”, ”user studies” och ”audience research”, men anlade aldrig ett användarperspektiv (Case & Given 2016, s. 8). Det som undersöktes var precis som tidigare informationsresurser, -system, och -kanaler men nu med specifika yrkesgruppers informationssökning som avgränsning. Till en början handlade forskningen vanligtvis om forskare, läkare, ingenjörer och företagsledare. Under 1970-talet började man forska om yrken med samhällsvetenskaplig förankring och under 1980-talet uppstod ett intresse för yrken med konstnärlig och humanistisk grund (Case & Given 2016, s. 13, 278).

Först på 1970-talet vändes den vetenskapliga blicken mot användaren. Därefter har forskningsfältet vidgats till att undersöka en vid variation av frågor, till exempel hur människor söker, tar emot, använder, undviker, överraskas av, sprider och värderar information (Case & Given 2016, s. 7–8). Forskning om informationsbeteenden har med andra ord gått från att vara systemorienterad till att i större utsträckning fokusera på människan som sökare, användare, mottagare och spridare av information. Dagens forskningsläge karaktäriseras av en holistisk och kontextuell förståelse av informationspraktiker och har ett fortsatt fokus på specifika yrkesgruppers förhållande till information. Studier visar att ungefär hälften av all forskning inom fältet behandlar specifika yrkesgrupper (Case & Given 2016, s. 278).

Biblioteks- och informationsvetaren Ola Pilerots avhandling *Design researchers' information sharing – The enactment of a discipline* från år 2014 undersöker designforskarens informationsrelaterade aktiviteter. Den har en uttalad praktikteoretisk ansats vilket gör den betydelsefull för min uppsats. Avhandlingens syfte är att nå fördjupad kunskap om tvärvetenskapliga forskarens informationsutbytespraktiker (Pilerot 2014, s. 14–15).

Pilerot menar att forskning är en kollektiv företeelse. Även om en ensam forskare kan stå som författare till en vetenskaplig publikation är det övergripande arbetet alltid en form av samarbete. Forskare lär sig av, inspireras av, refererar till, samtalar med, granskar och motsäger varandra. Utan kollektivet skulle den vetenskapliga processen vara omöjlig (Pilerot 2014, s. 11–12). På samma sätt är musicerande en kollektiv företeelse. En ensam musiker kan spela en solokonsert men det bakomliggande arbetet består i att lyssna på, spela med och samtala med andra musiker. Eftersom musik och forskning lever genom kollektiva praktiker är det nödvändigt att använda en teori som ställer sociala aspekter av informationsrelaterade fenomen i centrum.

Ofta framställs informationspraktiker som osynliga, att de existerar i tankens värld utan direkt förankring i fysiska artefakter och aktiviteter. Pilerot menar att denna typ av framställning är missvisande och understryker i sin avhandling informationspraktikers sociomateriella karaktär. Hans etnografiska studier av designforskare vid forskningsnätverket Nordcode visar att arbetsrutiner och dokument så som mejl, tankekartor, hemsidor och artiklar i högsta grad formar forskarnas informationspraktik (Pilerot 2014, s. 64–65). I likhet med Pilerot ämnar jag undersöka sociomateriella aspekter av musikernas informationspraktik.

2.3 Musikrelaterade informationspraktiker

Jag har hittills berört forskning om yrkesgrupper så som designforskare, läkare, ingenjörer och företagsledare. Att jag inte skrivit om forskning beträffande professionella musikers informationspraktiker beror på att fältet är förhållandevis utforskat. På så vis bidrar min uppsats till att utveckla ett relativt nytt område inom forskningsfältet yrkesgruppers informationsrelaterade aktiviteter.

Eftersom det finns så lite forskning om professionella musikers informationspraktiker kommer jag nedan redogöra för tidigare forskning som relaterar till en vidare ämneskontext, nämligen musikrelaterade informationspraktiker. Även forskning om amatörmusikers, musikstudenters, musiketnologers och kompositörers informationsrelaterade aktiviteter är relevanta för det föreliggande uppsatsämnet. Utöver detta redogör jag för två vetenskapliga artiklar som specifikt handlar om professionella musiker.

Det finns ett helt forskningsfält om musikinformation som fokuserar på informationens återfinnbarhet. Fältet benämns *Music information retrieval*, MIR, och är systemorienterat vilket gör det irrelevant för mitt uppsatsämne (Rousi et al.

2019, s. 1233; Cheng & Shen 2014; Downie 2004). Jin Ha Lee och Stephen Downie skriver: "User studies focusing upon real-life music information needs, uses and seeking behaviours are still very scarce in the music information retrieval (MIR) and music digital library (MDL) fields" (2004, s. 1). Citatet vittnar om att det saknas användarcentrerad forskning som undersöker återfinnbarhet i relation till musikrelaterad information.

Fortsättningsvis kommer jag att diskutera forskning som undersöker hur människor söker och sprider information om musik. Min uppsats har musikers informationspraktiker i fokus och är på så vis användarcentrerad. Jag kommer exempelvis att fokusera på hur musiker använder sig av Youtube, och inte analysera Youtube som system. Därför avgränsar jag min redogörelse av tidigare forskning till att enbart omfatta forskning med ett tydligt användarperspektiv.

Informationsvetaren Petros Kostagiola med flera undersöker amatörmusikers informationsbeteende (2015). Deras forskning visar att amatörmusiker söker information om musik som underhållning, för att utvecklas i sitt musicerande och för att hitta specifika musikstycken. Informationskällorna har blivit mer lättillgängliga i och med webbaserade sociala nätverk och avancerade sökmotorer; vanligt förekommande sökvägar är Youtube och Google. Artikelförfattarna betonar dock att internet bara gynnar amatörmusiker som besitter rätt digital kompetens. Deras studie visar att det är lätt att hamna utanför om man saknar kunskap eller förmåga att nyttja den moderna musikinformationsteknologin (Kostagiola et. al 2015, s. 3, 4, 17).

I Jin Ha Lee och Stephen Downies, Audrey Laplante och Stephen Downies samt Chern Li Liew och Siong Ngor Ngs forskning om musikrelaterade informationspraktiker föredrar informanterna digitala sökvägar framför analoga när de söker information om musik (2004; 2006; 2006). Ben Hunters artikel om kompositörer av elektroakustisk musik visar däremot att kompositörerna föredrar ett kombinerat söksätt. De använder både internetbaserade resurser och mer traditionella resurser som exempelvis bibliotek för att täcka hela området av musikinformation som idag existerar såväl online som offline (Hunter 2006).

Kirstin Dougan har forskat om musikstudenters informationssökande. Forskningsresultaten visar att studenternas val mellan webbaserade informationsresurser och musikbibliotekens egna resurser beror på sökningens ändamål och kontext (2014). I en annan artikel av Dougan, "Youtube has changed

everything? Music faculty, librarians and their use and perceptions of youtube”, framkommer att musikstudenter inte enbart använder videotjänsten i informationssökande syfte, utan även som spridningskanal. Musikstudenterna laddar upp videos på egna kompositioner och konserter och marknadsför på så vis sig själva som musiker. Till skillnad från fakultetsbiblioteken kan Youtube alltså erbjuda studenterna ett digitalt socialt musikinätverk (Dougan 2014, s. 576).

Vilka typer av informationskällor som används för att hitta och förmedla information om musik är en väl undersökt fråga. I boken *Transforming Music Education* skriver Estelle Jorgensen att musikinformation kan sökas och förmedlas genom tryckt material, digitala medier, informella nätverk och organiserade nätverk som syftar till att erbjuda informationstjänster (2003). Lee och Downie betonar informella nätverks betydelse vid musikinformationsökning. De skriver:

That “Friend’s or acquaintance’s place”, with its 87.45% positive response rate, was named the most common triggering source for instigating a music information search is quite noteworthy. In conjunction with the “Public places” (70.0%), “Special occasion” (54.4%) and “Cultural event” (46.2%) data, we see a strong contextual association between the social interactions of the seekers and the instigation of their music information searches.

(Lee & Downie 2004, s. 6)

Deras studie visar även att formellt organiserade nätverk med informationsförmedling som ändamål inte spelar en lika avgörande roll i informanternas sökprocess (Lee & Downie 2004). Andra studier tyder på motsatsen, så som Charlie Inskip med fleras artikel ”A study of the information needs of the users of a folk music library and the implications for the design of a digital library system”. Enligt deras forskning spelar bibliotekariers arbete vid musikbibliotek en nyckelroll i informanternas informationspraktiker (Inskip et. al 2008).

Laplante och Downies studie visar att musikrelaterade informationspraktiker kan anta en såväl hedonistisk som utilitaristisk form (2006). Den hedonistiska sökningen syftar till njutning och tenderar därför att utföras passivt och ostrukturerat. Professionella musiker har däremot ett målorienterat syfte med sin sökning och går i stället utilitaristiskt till väga. Enligt artikelförfattarna söker musiker alltså information om musik på ett rationellt och nyttomaximerande sätt (Laplante & Downie 2006).

Annan forskning betonar vikten av en snabb och enkel sökprocess för professionella musiker. Kostagiolas med flera menar att musiker har ett behov av att lätt kunna tillgodose sig information när de ägnar sig åt kreativa aktiviteter som att framföra,

improvisera, analysera och komponera musik (2017). Eftersom den kreativa processen är oförutsägbar och dynamisk måste informationen vara lättillgänglig: ”Creativity in this context is therefore enabled by effective information seeking and use, and both are closely linked to professional success and recognition” (Kostagiolas et. al 2017, s. 22). Resultaten av deras forskning visar att musikerna söker information genom internetbaserade sökmotorer, informella nätverk (i synnerhet vänner och kollegor), och privata musiksamlingar. Det som hotar informationsrelaterad behovstillfredsställelse är brist på tid och pengar samt tillgång till bibliotek (Kostagiolas et. al 2017, s. 23).

Sammanfattningsvis kan jag konstatera att tidigare forskning om musikrelaterade informationspraktiker spänner över en stor variation av människor; såväl professionella musiker, amatörmusiker, kompositörer, etnologer som musikstudenter. Eftersom de undersökta grupperna är heterogena, är forskningsresultaten spretiga. Forskningen visar att musikrelaterade informationspraktiker utgörs av att söka, använda, samla, organisera, producera och distribuera information. Informanterna ägnar sig åt aktiviteterna för att utvecklas som musiker, för att hitta specifika musikstycken, som en del av sina studier, för underhållnings skull eller som en del av kreativa processer. Sökvägarna är både analoga och digitala. Somliga föredrar informella nätverk så som vänner, medan andra hellre vänder sig till organiserade nätverk som bibliotek när de söker information om musik. Tidigare forskning visar även att informationspraktiker kan vara utilitaristiska eller hedonistiska och att det är viktigt för musiker att informationen de söker är lättillgänglig. Det som hotar musikrelaterade informationspraktiker är brist på pengar, tid och bibliotek.

2.4 Muntliga och skriftliga informationstraditioner

Nedan redogör jag för tidigare forskning som kritiserar det rådande bibliotekssystemet för att inte inkludera muntliga och audiella informationstraditioner. Jag menar i likhet med föreliggande kritik att ett demokratiskt biblioteksväsende ska sträva efter att stå alla till förfogande och att dess samling ska bestå av såväl skriftligt som muntligt och audiellt traderad kultur och historia.

Först beskriver jag datavetarna Albert Trias i Mansilla och Josep Lluís de la Rosa i Estevas teori som delar in dagens sätt att söka information i två paradigmer: ”The village paradigm” och ”The library paradigm”. Hädanefter kommer jag att använda mig av mina svenska översättningar: byparadigmet och biblioteksparadigmet. Jag

använder deras teori i *Resultat, analys och diskussion* för att bättre förstå musikernas val av informationskällor när de söker information om romsk folkmusik. Därefter redogör jag för forskning om hur bibliotek i Argentina, Kina och Sierra Leone arbetar med muntliga informationskällor. Avslutningsvis relaterar jag detta till tidigare forskning om kunskapsorganisering av romsk kultur på bibliotek.

Trias i Mansilla och de la Rosa i Esteva menar alltså att det finns två paradigmer av informationssökning: byparadigmet och biblioteksparadigmet. Det förstnämnda kännetecknas av sökstrategier lika gamla som mänsklighetens historia. I byparadigmet traderas kunskap primärt muntligt: ”people use natural language to ask questions, answers are generated in real-time by anyone in the community and trust is based on intimacy” (Trias i Mansilla & de la Rosa i Esteva 2013, s. 689).

Innan människan uppfann skriften, ungefär 3200 år före Kristus födelse, var det sociala sättet att söka information allrådande. I och med skriftens och således också bibliotekens uppkomst inträdde biblioteksparadigmet. Den nya formen av kunskapsorganisering krävde nya söksätt. I motsats till byparadigmet utgör biblioteksparadigmet en skriftlig informationskultur. Man når information genom skriftliga dokument organiserade enligt specifika principer. Paradigmen utesluter inte varandra utan existerar parallellt. Att söka information genom att interagera med sitt sociala nätverk är djupt mänskligt och kommer aldrig att bli inaktuellt (Trias i Mansilla & de la Rosa i Esteva 2013, s. 689–690).

Trias i Mansilla och de la Rosa i Esteva menar att det finns styrkor och svagheter med båda paradigmen. I byparadigmet är informationssökaren utelämnad till sitt sociala nätverks kunnande och villighet att delge sin kunskap. De skriver:

We believe that the main achievement of text was the ability to answer many times the information needs without any additional effort from the answerer (the book writer). Text allows communication to a wider public without placing demands on an expert's time; furthermore, it enabled (and still enables) communication with people physically distant from each other.

(Trias i Mansilla & de la Rosa i Esteva 2013, s. 689)

I biblioteksparadigmet är informationskällorna däremot icke-responsiva vilket medför andra begränsningar i sökprocessen. För att förklara detta använder Trias i Mansilla och de la Rosa i Esteva ett kinesiskt ordspråk som lyder: ”A library of books does not equal one good teacher” (2013, s. 690). Icke-responsiva informationskällor kan med andra ord inte anpassa sitt innehåll utifrån informationssökarens önskemål eller behov.

Edgardo Civallo menar att det allmänna biblioteksväsendet borde gå i bränslen för att vidga innebörden av dagens biblioteksparadigm (2021, s. 326). Ett bibliotek som uppfyller sitt uppdrag, att tjäna alla användare utan åtskillnad, kan inte begränsa sin verksamhet till skriftliga dokument (Civallo 2021, s. 323). Han utgår från sitt arbete med Qomfolket från Argentina som i likhet med romer har en muntligt traderad kultur, och menar att biblioteksväsendet är förpliktigt att även tillgodose minoritetens informationsbehov:

In addition, the library's paradigm, by default, has its foundations in writing, a system that, in turn, has also historically favoured certain groups – those who had literary skills and spoke official languages. Both writing and the more 'traditional' standard libraries organize knowledge hierarchically: some information, for different reasons and criteria, deserves to be preserved, while the rest is potentially disposable.

(Civallo 2021, s. 326)

Civallo ger själv några handfasta exempel på hur bibliotek kan arbeta för att vidga paradigmet. Enligt honom är det bland annat viktigt att det finns nätverk för arkiv med muntlig och audiell information, ljud- och mobilbaserade bibliotek, utåtriktad biblioteksverksamhet samt att delar av biblioteksrummen får utgöra utbildningshörn ("educational corners") - allt med syfte att tillgängliggöra och bevara minoritetens muntliga och audiella kultur och historia (Civallo 2021, s. 329).

Zheng Songhuis forskning handlar om universitetsbibliotek i Kina, och hur de arbetar med att bevara muntligt traderad historia. Han menar att intresset har ökat på senaste tiden och att allt fler universitetsbibliotek i Kina numera arbetar för att skapa samlingar av detta slag. Den framväxande uppfattningen är att muntliga informationskällor kan bevara viktig information - både ur ett vetenskapligt och civilt perspektiv - som annars riskerar att glömmas bort. Eftersom samlingarna förbättrar utbudet av informationskällor tjänar bibliotek som erbjuder muntliga samlingar sina användare bättre. Utvecklingen går dock mycket långsamt framåt. Songhuis har identifierat följande orsaker till detta: bibliotekarierna saknar kunskap och erfarenhet av att samla in muntligt material, det saknas teorier att stödja det praktiska arbetet mot och det saknas ekonomiska resurser (Songhuis 2008, s. 76).

Chaoshan Special Collection Section på Shantous universitetsbibliotek i Guangdong är ett exempel på hur bibliotek kan arbeta för att inkludera muntlig information. De har spelat in intervjuer med äldre lokalbefolkning i Guangdong och därmed uppmärksammat och bevarat historia om invandringen från Chaoshan som

inte finns nedtecknad. Intervjuerna finns uppladdade på internet och är därigenom tillgängliga för allmänheten (Songhuis 2008, s. 76).

Befolkningen i Sierra Leone i Västafrika är till 60 procent illitterat, men har en mycket rik muntlig kultur (Kargbo 2008, s. 446). Därför är det viktigt att biblioteken i Sierra Leone bevarar muntlig kunskap och att de erbjuder sina användare såväl skriftlig som muntlig information. Enligt John Abdul Kargbos forskning är de idag långt ifrån att lyckas med detta. För att situationen ska förbättras menar han att bibliotekarierna måste ta en mer aktiv roll. Han ser dem som potentiella ledare för en dokumentation av lokalbefolkningens muntliga kunskap. Enligt Kargbo är det bibliotekarierna som bör genomföra intervjuer med lokalbefolkningen, ansvara för ljudinspelningar och gallra bland inspelat material. De bör också organisera det insamlade materialet så som de idag organiserar textbaserade informationskällor. Kargbo betonar vikten av en god relation mellan bibliotekspersonal och lokalbefolkning. Bibliotekariernas uppgift är att skapa ett förtroende för biblioteket som institution hos lokalbefolkningen. Utan ett sådant förtroende omöjliggörs en dokumentation av Sierra Leones muntliga kultur (Kargbo 2008, s. 446–447).

Som jag tidigare konstaterar finns det tämligen begränsat med forskning om kunskapsorganisering av romsk folkmusik på bibliotek, tillika forskning om informationspraktiker relaterade till romsk kultur. Närmst tillhands är Sofiya Zahovas forskning om digitalisering av romsk litteratur i elektroniska bibliotek och Geoff Husics forskning om bibliotekskatalogisering på romani chib (2020; 2011, 2012). Eftersom forskningen enbart undersöker skriftliga sätt att organisera information om romsk kultur, och inte muntliga och/eller audiella, är den tyvärr inte relevant för min uppsats.

Även Joacim Hansson har närmat sig ämnet genom att undersöka hur svenska folkbibliotek arbetar för att främja nationella minoritetsgruppers kulturer. Studien visar att arbetet generellt är noga övertänkt och lokalt förankrat, men att biblioteken borde: ”introducing, presenting and discussing them [de nationella minoritetsgrupperna] as parts of the Swedish self-image and as part of the Swedish cultural heritage” (Hansson 2011, s. 413). Exempel på mindre studier med liknande tematik är Mikael Vikmans uppsats om nationella minoritetsgruppers tillgång till tidskrifter vid svenska folkbibliotek, samt Lotta Vigur och Katarina Finnbergs uppsats som undersöker olika typer av biblioteksverksamheter riktade mot judar och romer i Sverige (2004; 2009).

3 Teori

Som jag skriver under rubriken *Tidigare forskning* använder jag mig av ett praktikteoretiskt perspektiv när jag analyserar mitt insamlade intervju- och observationsmaterial. Nedan introducerar jag praktikteorin och praktikteoretiska begrepp och modeller som jag avser göra bruk av i uppsatsens analys, det vill säga Savolainens begrepp informationshorisont (2008, s. 58–59) och informationsvetaren Pamela McKenzies modell för vardaglig informationssökning (2003). Begreppet informationshorisont använder jag som analytiskt redskap för att förstå *vilka* informationskällor informanterna använder, och McKenzies modell använder jag för att analysera *hur* informanternas informationssökningsprocess går till.

3.1 Praktikteorin

Enligt Theodore Schatzki utgör en teori ett system av generaliseringar som vetenskapliga förklaringar, förutsägelser och strategier kan stödjas mot och stärkas av (2001, s. 12–13). En teori är med andra ord en generell och abstrakt redogörelse av ett specifikt fenomen, och inte en färdig hypotes som man med forskning kan validera. Praktikteorin är en tvärvetenskaplig teori som idag används inom en rad olika akademiska discipliner så som sociologi, kulturvetenskap, antropologi, historia, naturvetenskap och teknikvetenskap (Schatzki 2001, s. 10). Inom biblioteks- och informationsvetenskaplig forskning studerar man praktiker för att exempelvis förstå hur människan på ett socialt och konceptuellt plan förhåller sig till information. Harry Collins beskriver detta på följande vis: ”The meaning of a concept is to be understood through its use. That is why sociologists are so interested in practices, they are interested in understanding social and conceptual worlds by looking at uses” (2001, s. 115).

3.1.1 Vad är en praktik?

Det är utmanande att definiera begreppet praktik. Det råder ingen konsensus i forskarvärlden om vad begreppet i sin fulla komplexitet betyder (Savolainen 2008, s. 19). Många kan trots meningsskiljaktigheter enas om att praktiker utgörs av: “[...] embodied, materially mediated arrays of human action (or activities), centrally organized around shared understanding” (Savolainen 2008, s. 24). Praktiker utgörs alltså av kroppsligt och materiellt förmedlade former av mänskligt

handlande som organiseras av gemensamma förståelser av vad som är rätt och/eller viktigt.

I den här uppsatsen kommer jag analysera musikers informationspraktik när de söker information om romsk folkmusik. För att beskriva hur praktiker organiseras kring gemensamma förståelser jämför jag informationssökning med praktiken kavalleriridning (Barnes 2001). Att hästar och ryttare kan rida i exakta formationer beror på en gemensam förståelse av situationen som är större än summan av ryttarnas individuella viljor, strategier och kompetenser. Vid formationsridning tvingas ryttarna att ständigt förhålla sig till varandra. De måste avläsa avståndet mellan hästarna, vara redo att parera varandra, förutspå hästarnas plötsliga nycker och andra ryttares eventuella felsteg. Alla praktiker, kavalleriridning såväl som informationssökning, organiseras utifrån gemensamma förståelser av detta slag (Barnes 2001, s. 33).

En styrka med praktikteorin är att den rymmer såväl kollektiva som individuella handlingar (Pilerot et al. 2017). Ryttarna träder in i kavalleriridningens gemenskap med individuella erfarenheter och kompetenser som de tillgodogjort sig tidigare i livet. Till en viss grad finns det utrymme för en flexibel relation mellan det individuella handlandet och den kollektiva praktiken. Praktiker kan alltså rymma interna motsägelser och spänningar utan att falla, men bara till en viss gräns. Om en praktik ska fortleva måste dess deltagare vara villiga att anpassa sig till den övergripande sociala ordningen. Ryttarna måste, med andra ord, infoga sig i ledet för att möjliggöra formationen. Därför utesluts individer som i för hög utsträckning bryter mot ordningen; som kavalleriryttare kan man inte plötsligt rida i motsatt riktning utan att det får repressalier. Praktiker reproducerar på så vis sociala normer och värderingar. Den kollektiva kunskapen förmedlas från erfarna till nya ryttare som anpassar sitt sätt att rida till den rådande ordningen, för att kunna vara en del av gemenskapen (Pilerot et al. 2017).

3.1.2 Centrala praktikteoretiska begrepp

Det som gör att enskilda individer producerar och reproducerar praktiker kallas inom det praktikteoretiska perspektivet för teleoaffektiva strukturer. Begreppet är relevant för uppsatsen då det bidrar med en förståelse för musikernas vardagliga informationsaktivitet. Teleoaffektiva strukturer står i relation till tre andra praktikteoretiska begrepp: handling, aktivitet och vana. Nedan följer en genomgång av dessa fyra begrepp.

Handling/Action

Precis som med praktikbegreppet finns det många, och inte sällan motsägande definitioner av begreppet handling. En vid definition som många trots allt kan instämma i är: ”The process or condition of acting or doing, the exertion of energy or influences; working, agency, operation” (Savolainen 2008, s. 20). Enligt det praktikteoretiska perspektivet måste det finnas en intention med det som sägs eller görs för att det ska definieras som en handling. Handlingar blir meningsfulla i relation till en övergripande praktik och syftar till att föra individen närmare de mål hon önskar uppnå (Savolainen 2008, s. 20).

Aktivitet/Activity

Aktivitetsbegreppet är snarlikt ovanstående begrepp men beskriver ett tillstånd snarare än en process. En övergripande definition lyder: ”The state of being active, the exertion of energy, action and anything active: an active force or operation” (Savolainen 2008, s. 21). Man kan förstå begreppet aktivitet som en kedja bestående av många olika handlingar. En individs aktivitet utgörs av hennes samlade handlingar och som jag konstaterar tidigare så relaterar handling, och således även aktivitet, alltid till en övergripande praktik. Praktiker utgörs av sammanvävda aktiviteter i en given social kontext. Att aktiviteter alltid är meningsskapande och målorienterade för den enskilda individen är något jag återkommer till när jag beskriver teleoaffektiva strukturer.

Vana/Habit

En vana är något som sägs och/eller görs utan ett medvetet syfte. Det betyder inte att vanor inte kan vara förankrade i meningsskapande strukturer, bara att individen är omedveten om det (Savolainen 2008, s. 23–24). Laurent Thévenot menar att samhällsvetenskapen har mycket att tacka praktikteorin för. Till skillnad från modeller om individers rationellt kalkylerade och nyttomaximerade handlande ger praktikteorin utrymme för: ”activities which are situated, corporeal and shaped by habits without reflection” (Thévenot 2001, s. 64). Utifrån den här förståelsen är vanor det som sägs och/eller görs på ren rutin, utan medveten reflektion.

Teleoaffektiva strukturer

Enligt praktikteorin är människan styrd av känslor, värderingar och övertygelser som motiverar henne att handla på specifika sätt, med syfte att uppnå satta mål. Det målorienterade handlandet tar sig uttryck i form av projekt, som strukturerar individens vardag (Savolainen 2008, s. 28).

Teleoaffektiva strukturer utgör, såväl etymologiskt som innehållsmässigt, en sammansättning av begreppen teleologi och affektion och refererar till: ”a range of acceptable or correct ends, acceptable or correct tasks to carry out these ends, acceptably or correct beliefs, and acceptable or correct emotions that prompt action” (Savolainen 2008, s. 29). Känslor, värderingar och övertygelser som motiverar individens handlande grundar sig i kollektiva förståelser av vad som är viktigt och meningsfullt. Vad som är ”acceptable or correct” i fråga om projekt och sätt att handla för att uppnå projektmålen avgörs nämligen av individens livsvärld, hennes sociala verklighet. Individens känslor, värderingar och övertygelser uppstår i relation till hennes livsvärld. Om individen inte erkänner det som anses vara ”acceptable or correct” i livsvärlden, kan det i värsta fall leda till att hon utestängs från gemenskapen. Ett exempel på detta är kavalleriryttaren som rider åt fel håll och därmed förstör formationen. Om en praktik ska fortleva måste dess deltagare vara villiga att foga sig, och inte bryta mot den övergripande sociala ordningen.

Savolainen sammanfattar praktikteorins grunder på följande sätt:

Practices, understood as a set of routine or non-routine actions (more specifically: doings and sayings) are accomplished in the context of daily life world. Practices are not valuable in themselves; they are given meaning as tools that are used to attain the values, goals and interests attached to everyday projects. Thus, it is characteristic of practices that they are project-oriented, more specifically, oriented by the teleoaffective structure of the projects - in general, practice and project stand for different sides of the same coin; practices refers to ”how” that is, the way in things are done, while projects denotes ”why”, that is, the goals of this doing.

(Savolainen 2008, s. 30)

Min förståelse och tillämpning av Savolainens citat är att informanterna i den här studien ägnar sig åt en mängd aktiviteter på en daglig basis för att utvecklas som musiker, vilket utgör ett legitimt mål i deras livsvärld. De arbetar mot samma mål, och har därmed ett gemensamt projekt skapar som skapar en kollektiv förståelse för hur man på bästa sätt söker information om romsk folkmusik. Musikernas sammanvävda aktiviteter och deras kollektiva förståelse utgör sammantaget en praktik av att söka information om romsk folkmusik.

3.2 Informationspraktiker

Uppsatsens analys fokuserar på informationspraktiker. Som jag skriver under rubriken *Tidigare forskning* beskriver begreppet informationspraktik människans förhållande till information och de aktiviteter hon ägnar sig åt för att söka, sprida och använda information. Nedan presenterar jag Savolainens begrepp informationshorisonter samt McKenzies modell för informationssökning som jag använder i *Resultat, analys och diskussion*.

3.2.1 Savolainens informationshorisonter

När jag analyserar vilka informationskällor musikerna använder sig av när de söker information om romsk folkmusik använder jag Savolainens begrepp informationshorisont. Nedan följer en introduktion av begreppet.

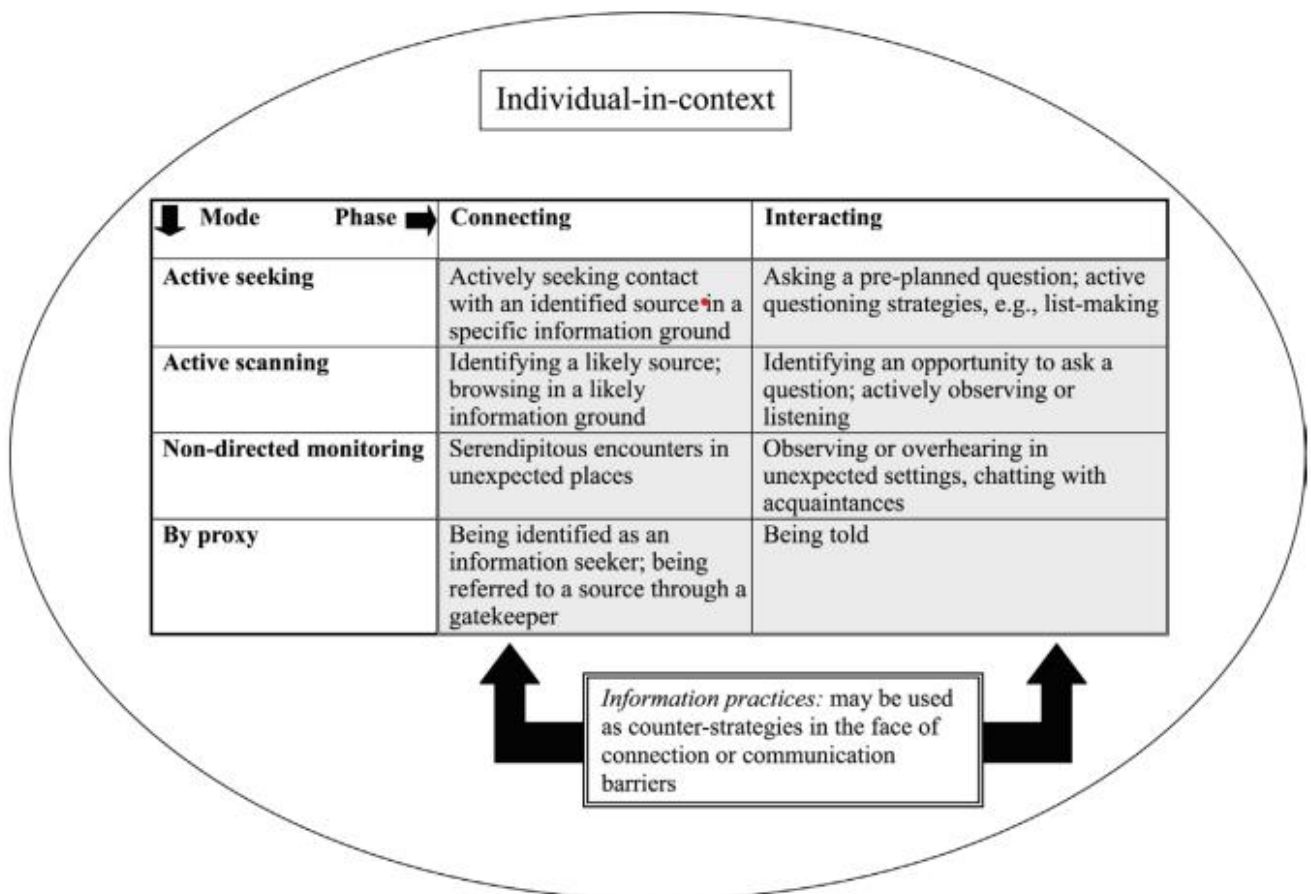
Individen förhåller sig alltid till en horisont av informationskällor när hon söker information. Varje informationspraktik är situerad i tid och rum och formas av sina materiella förutsättningar (Pilerot et al. 2017). Det kan handla om bristande internetuppkoppling, att man befinner sig på en geografisk plats som förhindrar informationssökning eller att man inte kan tillgodogöra sig skriven information. Det kan även vara att någon som besitter unik information dör, att man inte vet vilka resurser som finns eller att man inte kan nyttja dem på grund av tidsbrist. Ytterligare exempel på informationspraktikers materiella förutsättningar är att information i form av ljud, film och bild kan gå förlorad, om äldre mediaspelare blir obrukbara till följd av en snabb teknologisk utveckling.

Enligt Savolainen finns fyra typer av informationshorisonter. Den första heter ”The world within actual reach” och omfattar informationskällor som individen använder sig av på en daglig basis och som framstår som självklara för henne. Den andra heter ”The world within potential reach” och omfattar informationskällor som är av intresse för individen men som inte är direkt tillgängliga eller möjliga att bemästra för henne, om hon inte anstränger sig utöver det vanliga. Den tredje heter ”Relatively irrelevant regions” och omfattar informationskällor som individen för tillfället inte finner intressanta men som potentiellt skulle kunna komma att bli av intresse. Den fjärde och sista heter ”Absolutely irrelevant regions” och omfattar informationskällor som aldrig kommer bli intressanta för individen, vad som än händer (Savolainen 2008, s. 58–59). Hädanefter använder jag mina svenska översättningar av begreppen, det vill säga: *Världen inom nåbar räckvidd*, *Världen inom potentiellt nåbar räckvidd*, *Relativt irrelevanta områden* och *Absolut irrelevanta områden*.

3.2.2 McKenzies modell för vardaglig informationssökning

McKenzies modell för vardaglig informationssökning heter *A model for information practices in accounts of every-day information seeking* (2003). Jag har valt att använda mig av modellen eftersom den betonar sociokulturella aspekter av informationssökande. Modellen skiljer inte aktivt informationsinhämtande från slumpmässigt och den omfattar såväl rekreationella som professionella informationspraktiker. Dessa aspekter är viktiga för att förstå informanternas

informationspraktik. McKenzie menar att biblioteks- och informationsvetenskapliga modeller som förklarar samma eller liknande fenomen tidigare haft en psykologisk ansats och därför i huvudsak fokuserat på kognitiva aspekter av frågan. Med sin modell vill McKenzie vända blicken mot informationssökandets sociokulturella dimensioner och utveckla en konstruktivistisk förståelse av individens vardagliga informationspraktiker (McKenzie 2003, s. 19). Hon menar att de olika typerna av sökande ofta vävs samman i det individuella livet, och att det är svårt att dra en exakt gräns för var det ena slutar och det andra tar vid. (McKenzie 2003, s. 20–21). Det är till exempel svårt att avgöra hurvida musikers sökande efter nya låtar på Youtube har ett rekreationellt eller professionellt syfte, antagligen både och.

Figur 1. McKenzies modell (2003, s. 26).

Modellen är tvådimensionell och utgår, som jag tidigare konstaterar, från individen i sin sociokulturella kontext. Jag använder Monica Wallenius svenska översättningar av modellens lodräta kategorier (Figur 1). "Active seeking", "Active

scanning”, ”Non directed monitoring” och ”By proxy” benämns därmed hädanefter för *Att målmedvetet söka aktivt*, *Att utforska behjälplig information*, *Att oväntat påträffa information* samt *Att bli hänvisad av mellanhand* (Wallenius 2015, s. 16–17). De horisontella kategorierna ”Connecting” och ”Interacting” översätter jag till *Att skapa kontakt* samt *Att interagera med informationskällor*.

Att målmedvetet söka aktivt innebär att individen vet vad hon söker efter och att hon har en medveten strategi för att nå sitt mål. Individen söker aktivt när hon googlar ”Frisör + Malmö” för att boka en frisörtid i Malmöområdet, eller när hon ringer sin farfar och ber om hans recept på kåldolmar som hon vill laga.

Att utforska behjälplig information innebär att individen ungefärligen vet vilken information hon är i behov av men att hon intar ett mer försiktigt förhållningssätt i informationsinhämtningen. Att utforska behjälplig information innebär att den kåldomsintresserade individen spetsar öronen lite extra, när hon är på besök hos sin farfar och han pratar om matlagning med hennes farmor.

Att oväntat påträffa information innebär att individen helt slumpmässigt hittar information. Individen som vill klippa sig i Malmöområdet påträffar information på ett oväntat sätt när hon sitter och pratar med sina kompisar, utan en tanke på sitt behov av en frisör, och en vän nämner sin nya favoritsalong.

Att bli hänvisad av mellanhand innebär att individen når information genom samspel med kontakter. Varje mellanhand kan beskrivas som en portvakt, som möjliggör informationsinhämtning för individen som hon annars inte hade varit kapabel till. Den här kategorin av informationssökande kan ta sig uttryck på många olika sätt. Individen kan hjälpas av en mellanhand om hon så söker aktivt, utforskar behjälplig information eller oväntat påträffar den.

Ovanstående kategorier kan genomgå två olika faser: *Att skapa kontakt* och *Att interagera med informationskällor*. *Att skapa kontakt* beskriver individens första möte med informationskällan medan *Att interagera med informationskällor* beskriver den följande processen, när individen fortsatt interagerar med källan (McKenzie 2003, s. 28). Jag använder inte kategorierna i min analys eftersom de opererar på en detaljnivå som inte gynnar min studie. Att särskilja informanternas första möte från deras fortsatta användande av information utvecklar inte analysen.

4 Metod

Nedan följer en redogörelse för mitt val av metod, hur urvalsprocessen gått till väga, hur jag genomfört insamlingen av intervju- och observationsmaterial samt hur jag kodat och analyserat materialet. Avslutningsvis redogör jag för etiska överväganden som är aktuella för min studie.

4.1 Val av metod

Jag har valt att arbeta med undersökningsmetoderna semistrukturerade intervjuer och uppföljande observationer. Min uppsats anlägger ett användarcentrerat perspektiv och sätter därmed informanterna och deras sociokulturella kontext i fokus. Med hjälp av intervjuer och observationer får man en inblick i informanternas subjektiva upplevelse av sitt handlande. Det semistrukturerade intervjuformatet öppnar upp för en djupare förståelse av komplexa fenomen. Den intervjuade har tid att utveckla och nyansera sina resonemang och ges utrymme att berätta om företeelser som ter sig paradoxala eller tvetydiga. Metoden erbjuder ett flexibelt förhållningssätt då intervjuaren kan formulera nya frågor, teman eller spår under intervjuens gång (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015, s. 20, 38).

En svaghet med intervjumetoden är att intervjuer ger en begränsad bild av fenomenet som undersöks. Det informanten berättar behöver inte stämma överens med hennes faktiska handlande (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015, s. 53). Bilden av det undersökta fenomenet påverkas även av att det finns en inbyggd ojämlikhet i intervjusituationen. Den som intervjuar styr och kontrollerar mötet, medan den som intervjuas förväntas svara på de frågor som ställs. Det är viktigt att ha metodens hierarkiska karaktär i åtanke. Intervjusvar är alltså produkter av specifika intervjutillfällen med specifika förutsättningar, som på olika sätt formar bilden av fenomenet som undersöks (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015, s. 35).

Med tanke på ovan nämnda problematik har jag valt att komplettera intervjuerna med observationer. Kombinationen motverkar diskrepansen mellan vad som sägs och vad som görs. Därutöver verkar en metodtriangulering korsbefruktande; en intervju kan ge uppslag till situationer att observera och en observation kan ge uppslag till nya intervjufrågor.

Kvalitativ metod används i en klar majoritet av forskningen som jag redogör för under *Tidigare forskning*. Både McKenzie, Savolainen, Kostagiolas et. al och Pilerot arbetar kvalitativt för att utveckla kunskap om olika gruppers informationspraktiker. Även biblioteks- och informationsvetaren Olof Sundin använder kvalitativ metod i sin avhandling om sjuksköterskors informationsstrategier, vilket han kopplar till avhandlingens kontextcentrerade ansats. Sundin menar att biblioteks- och informationsvetenskapen tidigare var strukturinriktad, att den sedan övergick till att vara individcentrerad och att en majoritet av forskningen numera är kontextcentrerad. Han skriver: ”Ett empiriskt fokus på den enskilde användaren, dennes tankar och beteenden har här delvis förskjutits till ett fokus på hur dessa konstrueras i sociokulturella sammanhang” (Sundin 2003, s. 25). Strukturcentrerade ansatser är många gånger kvantitativt orienterade medan individ- och kontextcentrerade ansatser ofta beforskas med kvalitativa metoder, eftersom intresset för användarnas egna perspektiv och meningsskapande processer står i fokus (Sundin 2003, s. 22–23). Föreliggande uppsats har en sociokulturell ansats och sätter därmed, precis som Sundin skriver, användarnas egna perspektiv och meningsskapande processer i fokus. Därför utgör semistrukturerade intervjuer och uppföljande observationer lämpliga metoder för min studie.

4.2 Urval

Informanterna är valda utifrån ett snöbollsurval. Den första intervjun gjorde jag med en person som jag känner sedan tidigare. I slutet av intervjun bad jag honom om förslag på fler informanter. Informanterna han föreslog hjälpte mig sedan att få kontakt med fler personer som stämmer överens med informantprofilen, och på det sättet fortskred mitt urval (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015, s. 40–42). Jag valde ett snöbollsurval eftersom uppsatsämnet kräver en specifik informantprofil: musiker som spelar romsk folkmusik på professionell nivå i Sverige. Risken med ett snöbollsurval är att intervjuunderlaget blir likriktat, då informanterna med stor sannolikhet tipsar om personer de känner och anser vara sympatiska (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015, s. 40–42). Mitt val gällande urvalsmetod var tämligen begränsat då det inte existerar register över musiker verksamma i Sverige som söker information om romsk folkmusik. Ett slumpmässigt urval var således uteslutet från början.

Jag hade fler potentiella informanter att intervjua och observera men valde att nöja mig efter sju intervjuer och två observationer. Jag kom att uppleva en mättnad. Intervjuerna bidrog inte med nya infallsvinklar eller perspektiv i samma

utsträckning längre. Steinar Kvale och Svend Brinkman kallar detta för lagen om avtagande avkastning. De skriver: ”Bortom en viss punkt ger flera intervjupersoner allt mindre ny kunskap” (2014, s. 156). Eftersom undersökningen är kvalitativ är informanternas ringa antal inget problem; en kvalitativ studie gör inga anspråk på generaliserbarhet (Kvale & Brinkman 2014, s. 157).

4.3 Genomförande

Totalt intervjuades sju musiker, varav två även observerades. Intervjuerna varade i 30 till 90 minuter och genomfördes på plats hemma hos mig, via Zoom eller över telefon. Jag spelade in intervjuerna med en diktafon eller med inspelningsfunktionen på Zoom. Jag hade en semistrukturerad intervjuguide till stöd som jag förhöll mig relativt fritt till under intervjuernas gång (*Bilaga 1*).

Under intervjuerna framkom att informanterna ofta lär sig nya låtar genom att spela tillsammans med kollegor, vänner och familj. Därför valde jag att observera två intervjupersoner, som vanligtvis arbetar tillsammans, när den ena lärde den andra att spela två nya låtar. Det framkom även att informanterna i hög utsträckning använder Youtube för att söka information om romsk folkmusik. Därför valde jag att observera en intervjuperson när han använde sig av Youtube för att öva på att spela kontrabas. Observationerna varade i 15 till 30 minuter och gjordes i mitt vardagsrum. Jag bad informanterna att förklara vad de gjorde och ställde frågor om det var något jag inte förstod. Jag tog anteckningar och spelade in ljud med hjälp av en diktafon.

Det inspelade materialet har transkriberats i sin helhet. Jag har utelämnat oviktiga och/eller upprepande ord och adderat språklig struktur i form av interpunktion. Syftet med korrigeringen har varit att omvandla mina och informanternas talspråkliga uttalanden till textcitat som är lätta att läsa. Jag har även översatt en intervju till svenska då informanten pratade danska. Informanterna har gett sitt samtycke till en lätt språklig korrigerings och den dansktalande informanten har godkänt min översättning. Sammantaget blev det 47 sidor material, med 1,5 cm i radavstånd bestående av 41,5 sidor transkriberat intervjumaterial och 5,5 transkriberat observationsmaterial samt anteckningar gjorda under observationerna.

När insamlingen och transkriberingen var färdig började jag analysprocessen med att läsa materialet i pappersform ett par gånger. Detta för att bilda mig en övergripande förståelse för materialet i sin helhet. Därefter markerade jag olika kategorier med hjälp av färgpennor. De flesta kategorier var förutbestämda

eftersom analysen utgår från McKenzies informationssökningsmodell samt Savolainens informationshorisonter. Under kodningsprocessen utkristalliserades ytterligare ett antal kategorier som relaterade till uppsatsens problemformulering. Kategorierna som inte var förutbestämda handlade om hinder som försvårar musikernas informationssökning samt om musikernas visioner om framtidens informationssökning.

Kategorierna ordnades sedan under övergripande teman, som överensstämmer med hur avsnittet *Resultat, analys och diskussion* numera är strukturerat. Det vill säga: *Informationshorisonter, Hur musiker söker information om romsk folkmusik, Svårigheter och utmaningar i musikernas informationspraktik och Musikernas framtidsvision*. De färgmarkerade citaten fördes in i fyra olika Word-dokument, ett för varje tema. Analysarbetet fortlöpte sedan i relation till tidigare forskning och teori. Ju längre jag kom i processen desto fler citat var jag tvungen att radera, uppsatsens teckenantal rymmer inte ett oändligt antal citat och det ursprungliga färgkodade materialet var mycket omfattande.

4.4 Etiska överväganden

Under *Val av metod* skriver jag att informantens svar påverkas av maktrelationen mellan informant och intervjuare. Intervjuaren definierar och styr samtalet och har på så vis ett grundläggande övertag (Kvale & Brinkman 2014, s. 19). Därför är det viktigt att göra situationen bekväm för informanten genom att uppvisa ”hjärtlighet och lyhördhet för den intervjuades ord” (Denscombe 2009, s. 246). Maktrelationen kan ändras under samtals gång och är inte per se till intervjuarens fördel. Eftersom forskning visar att informanter ger olika svar beroende på vem det är som intervjuar, är det viktigt att vara medveten om faktorer som kan skapa hierarkier i mötet. Vanliga faktorer som påverkar resultaten är intervjuarens ålder, kön och etniska ursprung (Denscombe 2009, s. 244).

Jag upplevde maktbalansen mellan mig och informanterna som relativt jämn. Detta tror jag beror på att min intervjuarroll och höga akademiska utbildning vägs upp av informanternas yrkesskicklighet och djupa kunskap om romsk folkmusik. Jag är själv amatörmusiker och spelar klassisk musik, men är varken uppvuxen med eller en utövare av romsk folkmusik. Maktrelationen balanserades även av att jag är kvinna och informanterna män. Informanterna är dessutom äldre än vad jag är, bortsett från två informanter som är jämngamla med mig.

Att jag fått förtroendet att intervjua romska musiker tror jag till viss del beror på att jag är bekant med vissa av dem sedan tidigare. Informant 1 har agerat portvakt och gett mig tillträde till forskningsfältet genom sitt kontaktnätverk. Jag har intervjuat vänner och kollegor till honom, som vi tidigare gemensamt har umgått med. Ett flertal av informanterna sa att de ställde upp på att bli intervjuade av mig eftersom tillgänglighetsförändringen och bevarandet av romsk folkmusik är ett viktigt ämne för dem och för att de personligen vill hjälpa mig med mitt examensarbete.

Under intervjuerna med romska musiker som jag inte hade träffat tidigare noterade jag att förtroendet för mig var lägre. Det kan bero på att jag i egenskap av vit och svensk representerar ett majoritetssamhälle som i århundrande har förtryckt och än idag förtrycker romer som minoritetsgrupp (SOU 2010:55). Forskning om romer har historiskt ofta bedrivits på oetiska grundvalar och haft exotifierande och/eller rasbiologiska ansatser (Kotljarchuk 2020). I intervjuerna var jag därför ytterst transparent med vem jag är, varför jag skriver den här uppsatsen och vad den kommer handla om. Jag försökte även öka tilliten genom att hänvisa till gemensamma bekanta och andra kända romska musiker som jag känner.

Intervjusituationens maktbalans är dock komplex. Det vore fel att påstå att den som kommer från en förtryckt minoritetsgrupp *alltid* befinner sig i ett underläge gentemot den som representerar ett majoritetssamhälle. I vissa intervjuer upplevde jag ett underläge gentemot informanten. Särskilt tydligt var detta i intervjuerna med informanter som är betydligt äldre än jag, och som har framgångsrika karriärer och stora kändisskap att luta sig mot.

En annan etisk aspekt att visa hänsyn till är principen om informerats samtycke. I god tid inför intervjuerna skickade jag skriftlig information till informanterna om deras rättigheter (*Bilaga 2*). Vid intervju- eller observationstillfället upprepade jag informationen muntligt och frågade om jag fick tillåtelse att spela in intervjun eller observationen. För att säkerställa det inspelade materialets säkerhet valde jag att spela in intervjuerna och observationerna med en diktafon. När intervjuerna hölls digitalt använde jag mig av Lunds universitets zoomkonto som har en högre säkerhetsnivå än mitt privata konto. När uppsatsen är godkänd kommer materialet att raderas.

I transkriberingen av det inspelade materialet och i uppsatsen benämns informanterna som Informant 1, 2, 3, 4, 5, 6 och 7. På så vis pseudonymiseras informanternas personuppgifter. Etikprövningsmyndigheten skriver:

Personuppgifter är uppgifter som direkt eller indirekt kan härledas till en fysisk person som är i livet. Pseudonymiserade personuppgifter har behandlats så att de bara kan härledas till en person genom till exempel en kodnyckel eller annan kompletterande information. Så länge som det finns en kodnyckel, oberoende av lokalisering, så rör det sig om personuppgifter.

(*Etikprövningsnämnden 2021*)

Att jag använder siffror som kodnycklar beror på att jag har en bristande kunskap om romska namn och därför minimerar risken att fingera namnen på ett inkorrekt sätt, men det beror också på att informanternas namn avslöjar deras religiösa och etniska tillhörighet. Eftersom den svenska scenen för professionella musiker som spelar romsk folkmusik är liten skulle fingerade namn - som överensstämmer med informantens religiösa och etniska ursprung - kunna röja deras pseudonymitet.

Att intervjuerna och observationerna är gjorda utifrån principen om informerat samtycke, att inspelat och transkriberat material införskaffats och förvaras på ett säkert sätt och att informanternas personuppgifter pseudonymiseras är extra viktigt då uppsatsen behandlar känsliga personuppgifter. I *Lunds universitets vägledning för etikprövning vid HT-fakulteterna* skriver Ulf Görman följande om bestämmelsen om krav på etikprövning vid känsliga personuppgifter:

Praxis idag är att man tillämpar denna bestämmelse på personuppgifter om etnicitet eller etniskt ursprung, utan att man förutsätter att det går att identifiera specifika människoraser. Vilka uppgifter kan det då handla om? Syftet med bestämmelsen är att skydda personer som kan riskera diskriminering. Därför har den i första hand tillämpats när det gäller minoritetsgrupper. Några exempel på faktorer som anses avslöja etnicitet är hudfärg, modersmål – i synnerhet när det gäller minoritetsspråk – eller flera uppgifter tillsammans, som namn och språkkunskaper, eller medborgarskap tillsammans med någon annan specifik uppgift.

(*Görman 2021, s. 17*)

Innehållet i vissa intervjuer och observationer avslöjar informanternas romska identitet. Några informanter berättar om sin dialekt av romani chib och andra säger rakt ut att de är romer. Om detta inte vore ett studentprojekt hade ett godkännande från Etikprövningsmyndigheten krävts innan datainsamlingen påbörjades (Vetenskapsrådet 2017, s. 26–27).

5 Resultat, analys och diskussion

I nedanstående kapitel kommer jag att redovisa, analysera och diskutera det insamlade intervju- och observationsmaterialet. I relation till min valda teori har jag tolkat materialet och därefter skapat en analytisk struktur som vägleder läsaren genom texten. Min tolkning påverkar sättet materialet presenteras och följaktligen även läsarens förståelse av det. Först kartlägger jag informanternas informationshorisonter och sätten som informanterna söker efter information på. Därefter analyserar jag svårigheter och utmaningar som informanterna upplever i relation till sin informationspraktik. Avslutningsvis relaterar jag föreliggande svårigheter till informanternas visioner om framtiden.

5.1 Informationshorisonter

Analysen nedan är baserad på Savolainens fyra informationshorisonter: *Världen inom räckvidd*, *Världen inom potentiell räckvidd*, *Relativt irrelevanta områden* och *Absolut irrelevanta områden*.

5.1.1 Världen inom räckvidd

Informationshorisonten *Världen inom räckvidd* omfattar i min studie informationskällor som informanterna uppger att de ofta och enkelt använder sig av för att söka information om romsk folkmusik. Sammanfattningsvis omfattar informationshorisonten sex typer av informationskällor: *Sociala nätverk*, *Fysiska inspelningar*, *Sociala medier*, *Broadcasting*, *Sökmotorer* och *Sociala sammankomster*.

Sociala nätverk

Först presenterar jag kategorin sociala nätverk. Samtliga informanter uppger familj, vänner, kollegor och bekanta som huvudsakliga informationskällor i sökandet efter information om romsk folkmusik. Det är företrädesvis genom att spela tillsammans och lyssna på varandra som musikerna lär sig om och spelmässigt utvecklas inom genren. Detta exemplifierades även under en av mina observationer; jag fick se Informant 4 lära Informant 1 en äldre låt från Banat, en historisk region som spänner över Ungern, Rumänien och Serbien. Nedan följer ett kort utdrag från observationsanteckningarna, samt från det transkriberade observationsmaterialet:

Informanterna spelar dragspel och kontrabas. De befinner sig hemma hos mig, i mitt vardagsrum. Informant 4 spelar korta melodistycken. Informant 1 härmar. Därefter spelar de

melodistyckena tillsammans. De har konstant ögonkontakt, och Informant 4 ropar instruktioner. Ibland tar de pauser, för att muntligt gå igenom nya delar.

Informant 1: Jag tänker att först tar vi melodin som,

Informant 4 spelar en melodi.

Informant 1: Ja precis den.

Informant 4: Ja detta är en gammal låt från Banat, något som min farfar sjöng för oss när vi var små. Ja och de sjöng den för honom också när han var liten. Och han sjöng den för min pappa också.

Informant 1: Jaha! Aldrig hört den förr.

Informant 4: Nej det är många som aldrig hört den, många har reagerat på Facebook när [borttaget namn] sjunger den.

Informant 4 spelar lite.

Informant 4: Så jag kommer helt enkelt börja med att spela melodin så kan du spela efter mig, prova. Så tar vi den från D-dur.

De spelar.

Informant 4: Okej, kommer du ihåg den?

Informant 1: Ja.

Informant 4: Då tar vi hela första, ett två tre.

De spelar, under tiden ropar Informant 4 ”hur känns det?”, ”är det okej”, ”hela från början”, ”jåå”. Informant 1 nickar till svar.

De slutar spela.

Informant 1: Ja fint.

Informant 4: Då har vi den.

Informant 1: Ja då kan vi den melodin.

Informant 4 vänder sig till mig.

Informant 4: Vi gjorde gehör, jag spelade och [Informant 1:s namn] upprepade. Och så gick vi igenom första delen, a-delen och b-delen.

Informanterna som tillhör romska musikerfamiljer berättar att de har överösts av information om romsk musik från stunden de föddes. Det finns en stor kunskap om romsk musik i hemmen eftersom släkterna varit musiker i flera generationer. En stark önskan om att föra traditionen vidare till den yngre generationen gör informationsflödet lättillgängligt, starkt och stabilt. Informant 4 säger:

Om vi börjar så här, jag kommer från en musikalisk familj som går många generationer tillbaka. Jag tror att jag är den åttonde generationen. Musiken finns i generna. När jag var två hade jag sett och känt musiken redan så då tog jag fram mitt lilla barndragspel, jag hade ett sådant litet

pianodragspel, så jag spelade efter videoband och så. Så fort någon tog fram musiken eller när pappa hade massa gäster hemma som spelade, då ville jag vara med. Jag gjorde kaos medan de spelade.

Informant 1 och 2 som kommit i kontakt med genren senare i livet beskriver även de att vänner, kollegor och bekanta spelar en avgörande roll i informationssökandet.

Jag har haft stor fördel av att [borttaget namn] har högst status av alla serbisk-romska musiker, nu levande. Det räcker att jag säger hans namn och att jag spelar med honom så får jag komma hem till folk och umgås med dem och lära mig av dem om musiken och de har massa frågor till mig.

(Informant 1)

Informanternas sociala nätverk utgör alltså en stor och betydande del av informationshorisonten *Världen inom räckvidd*. Det sociala nätverket är informationskällan som informanterna beskriver att de oftast och enklast använder för att hitta information om romsk folkmusik. Att det sociala nätverket spelar en avgörande roll i musikrelaterad informationssökning visar även Lee och Downies forskning. Deras kvantitativa undersökning åskådliggör: ”a strong contextual association between the social interactions of the seekers and the instigation of their music informations searches” (2004, s. 6). Lee och Downie betonar dock det informella nätverkets betydelse, vilket inte går att applicera på föreliggande studie eftersom det inte existerar en tydlig gräns mellan formella och informella nätverk i informanternas sökprocesser. Deras nätverk är på ett sätt informella eftersom de till stor del utgörs av vänner och familj, men informanterna har också en formell relation till många av sina vänner och familjemedlemmar eftersom de arbetar tillsammans som kollegor. När informanterna går in i sin professionella yrkesroll transformeras på så vis de informella nätverken till formella.

Fysiska inspelningar

De äldre informanterna använder gärna CD-skivor för att lyssna på romsk musik. Flera informanter berättar att de tidigare använde kassetband och LP-skivor och att de egentligen föredrar det än idag, men att formaten inte längre tillverkas och att uppspelningsmaskinerna antingen är trasiga eller håller på att gå i sönder. Informant 3 uttrycker en stor frustration över situationen då han anser att ljudkvalitén är bättre på LP-skivor, kassetband, CD-skivor och rullband än på Youtube och Spotify som man ofta lyssnar på med små mobiltelefonhögtalare. Detta är ett exempel på hur sociomateriella förhållanden påverkar musikernas informationspraktik (Pilerot 2014). När kassetband och LP-skivor inte längre tillverkas/går att lyssna på blir informanterna tvingade att omforma sin informationspraktik. Många övergår till att använda Youtube.

Även yngre informanter använder sig av fysiska inspelningar men lyssnar då ofta på inspelningar som inte finns på Youtube. Informant 2 säger:

Jag besökte en marknad, loppmarknad, här och då var det några romer som sålde DVD-skivor, på andras bröllop. Så jag köpte där, alltså inte för att jag var intresserad av att titta på andras bröllop utan för att lyssna på musiken och få reda på vilka musiker som spelade. Ja och där spelade ju de instrumentalisterna och sångarna jag gillar. Så detta var liksom hur jag hittade musiken från innan, innan Youtube då blev så stort.

Under rubriken *Tidigare forskning* redogör jag för ett antal studier som visar att undersökningsgrupperna föredrar digitala sökvägar framför analoga när de inhämtar information om musik (Lee & Downie 2004; Laplante & Downie 2006; Liew & Ng 2006). Informanterna i den här studien använder sig överlag mest av Youtube och mer sällan av fysiska inspelningar, men uttrycker aldrig några direkta åsikter om vilken sökväg de egentligen föredrar. Under intervjuerna var det vanligt att informanterna förväxlade sökvägar med informationskällor. När intervjuerna handlade om analoga kontra digitala sökvägar hände det ofta att jag och informanten omärkbart gled in i samtal om analoga kontra digitala format på informationskällor. Detta tyder på att gränsen mellan sökväg och informationskälla ibland är otydlig. Youtube utgör exempelvis en sökväg för att nå informationskällor som videoklipp och kommentarer i kommentarsfält, men är samtidigt en informationskälla i sig själv. Sättet information organiseras på hemsidan, och sättet algoritmerna sammanlänkar olika låtar av romsk folkmusik med varandra tillhandahåller information om fältet som ger informanterna en önskvärd överblick. Det samma gäller bibliotek som utgör en sökväg för att nå informationskällor, men som också är en informationskälla av egen kraft. Sättet böcker och andra informationskällor kategoriseras och placeras utgör en källa av information, som opererar på en metanivå.

Informant 3 menar att den romska musikens essens bara frigörs när man spelar och sjunger den live. Därför anser han att inspelningar aldrig någonsin kan vara en relevant informationskälla för romsk musik; de är alltid missvisande. Ju sämre ljudkvalitén är på inspelningen desto värre är saken. Han lyssnar själv på inspelningar och spelar själv in och ger ut skivor med egen musik, och är medveten om att han på så vis inte lever som han lär. Hans inställning till inspelat material hänger samman med att han anser att den romska musiken uppstår i ögonblicket och att dess improviserade karaktär inte kan fångas på en inspelning. Föränderlighet och frihet gör musik till romsk musik, vilket en inspelning dödar.

Jag tror att jag har lärt mig precis som alla innan mig, genom att spela med andra och lyssna. Romsk folkmusik, finns mycket lite inspelat. Det som finns inspelat är sällan bra, den romska musiktraditionen blir inte bra när den studioduceras. Musiken är skapt till att spelas live på

fester och bröllop. Det är så den ska upplevas. Man kan spela in, men det är inte meningen. Det blir en helt annan upplevelse.

(Informant 3)

Sociala medier

När det kommer till sociala medier kan man återigen skönja en sammanblandning av begreppen sökväg och informationskälla. Som jag skriver under föregående rubrik är gränsen mellan informationskälla och sökväg diffus. Många sociala medier utgör både informationskällor och sökvägar. För enkelhetens skull väljer jag att genomgående använda mig att begreppet informationskälla för att beskriva resurserna som informanterna använder i sin sökprocess. Informationskällan som används mest efter vänner, familj, kollegor och bekanta är Youtube. Samtliga informanter uppger att Youtube är en av de främsta informationskällorna för romsk folkmusik just nu. När jag frågar Informant 4 om hur han söker efter romsk musik svarar han så här:

Mycket finns på Youtube. Väldigt mycket. Det finns också livesändningar på Facebook. Men inte på samma sätt, det är inte samma sak. Om jag hör bröllop så är det bara så den ena vill ha den låten och den andra vill ha en annan låt och sen är det lite kolo alltså lite folkdansmusik, jag vet inte hur jag ska förklara det. Men om jag verkligen vill lyssna på en speciell låt då går jag till Youtube, för de flesta låtarna finns faktiskt på Youtube. Jag använder mig mest av Youtube. För jag har faktiskt ingen CD-spelare just nu.

Utöver Youtube är livesändningar och kommentarsfält på Facebook en viktig källa. Informant 1 säger:

Sociala medier har en stor inverkan på mitt informationssökande, jag blir vän med folk på Facebook och skriver med dem. Jag blir vän med så mycket musiker som är möjligt, och så lyssnar jag på när de sänder live och läser kommentarfälten. Oftast står det "bravo brate" men efter 100 bravo kommer det kanske "Bravo, den melodin är från min farbror" och då lär man sig det.

Även Instagram utgör en källa för information om romsk folkmusik. Tjänsten används på samma sätt som Facebook, men är inte lika vanligt förekommande i intervjusturen. Spotify används av vissa informanter, men det begränsade utbudet av romsk musik gör tjänsten impopulär i jämförelse med Youtube. Likt Dougans (2014) forskning om musikstudenters användande av Youtube visar min studie att informanterna använder Youtube som en plattform för att ladda upp eget material. Den dubbla användningsytan gör videotjänsten attraktiv för musikerna.

Ovan beskriver jag informanternas bruk av sociala medier. Enligt praktikteorin kan användandet av sociala medier definieras som handlingar. De syftar till att föra informanterna närmare sitt mål: att bli bättre musiker. Tillsammans utgör

informerarnas handlingar en aktivitet. Som jag skriver under *Teori* är aktiviteter kedjor av många olika handlingar. Ett flertal sammanvävda kedjor av handlingar utgör i en given social kontext en praktik. På så sätt utgör informanternas användande av sociala medier en av många kedjor som sammanflätade utgör musikernas informationspraktik.

Broadcasting

Under intervjuerna framkommer det att det finns tv- och radiokanaler som specialiserar sig på specifika stilar av romsk musik. Det finns även tv- och radiokanaler som sänder en bredare variation av musik men som stundtals fokuserar på romsk folkmusik. Den här typen av informationskälla använder vissa informanter, såsom Informant 7:

Jag tittar på några program. Sådana serbiska och bosniska kanaler som typ Pink och BN. Det är alltså tv-kanaler. Det finns också en radiokanal. Jag använder mig mycket av digital radio för att upptäcka nya låtar. Då lyssnar jag på radio när jag promenerar. Den heter RS Radio, alltså Radio Srbija.

Andra informanter påtalar möjligheten att söka information via tv- och radiokanaler, men avfärdar informationskällorna i sin egen informationssökning. Informant 5 lyssnar aldrig på vad han benämner som ”romsk radio” eftersom han inte vill ladda ner en app för ändamålet; han anser att musiken som radiokanalerna väljer att sända är dålig. Enligt honom hittar man musik av god kvalitet, inspelningar med äldre och mer begåvade musiker, på Youtube.

Sökmotorer

Informant 1, 2 och 5 uppger att de använder Google för att snabbt hitta fakta om musiken de lyssnar på. Oftast vänder de sig till Google för att hitta information om en låt eller en artist som de redan har lyssnat på. I användandet av sökmotorer är det alltså fakta om musiken och inte musiken allena som står i fokus. Informanternas informationsbehov väcks dock genom att lyssna på musik vilket gör att sökmotorerna ofta används retroaktivt, det vill säga för att söka upp fakta om musiken i efterhand. Informant 1 använder även den ryska sökmotorn Yandex. På Youtube och Facebook händer det att videoklippens titlar är skrivna med kyrillisk skrift. För att inte missa dessa kompletterar informanten sitt sökande i Google med snabba sökningar i Yandex, som han menar ger bättre sökresultat när det kommer till kyrillisk skrift.

Sociala sammankomster

Den sista kategorin av informationskällor som går under horisonten *Världen inom räckvidd* utgörs av fester av olika dess slag. På romska bröllop, dop och

födelsedagsfirande är det snarare regel än undantag att anlita professionella musiker som spelar under firandet.

Amanda: Är det mycket musik på bröllopen generellt?

Informant 1: Våldigt mycket! Är det serbisk-ortodoxa romer så börjar det redan på morgonen, att man åker hem till bruden och så spelar en hel akustisk orkester utanför hennes hem. Man låtsas att man lockar fram bruden med sång och gåvor. Redan där har man några timmars musik. Sedan åker man till en festsal och där väntar andra orkestrar som har ljudanläggningar, elförstärkt musik. Sedan spelar de från eftermiddag till tidig morgon. Ja och så finns det typ 4–5 företag, mestadels stationerade i Serbien och Österrike, som spelar in, redigerar och lägger upp på Facebook och Instagram efteråt. Vissa lyssnar igenom de här uppladdningarna i efterhand för att klippa ut det som kan bli viralt och så delar de det på sociala medier.

En övervägande majoritet av informanterna uppger att de frekvent besöker fester, antingen som privatpersoner för att själva roa sig eller som professionella musiker för att arbeta. Informant 4 säger: ”Hur jag lyssnar på romsk musik? Det blir ju Youtube, på fester eller live så som vi sitter nu. På alla möjliga sätt”. Ofta skiftar informanterna mellan rollerna flertalet gånger under en och samma fest, som ofta pågår under mycket lång tid. När de spelar går de in i sin professionella yrkesroll, medan de i pauserna umgås med vänner och bekanta för nöjes skull. Återigen motsäger mina analysresultat Lee och Downies forskning som delar upp informationssökning om musik i formella respektive informella nätverk.

Som Informant 1 berättar i citatet ovan tar informanterna även del av musiken efter festernas avslut, eftersom inspelningar publiceras på internet.

5.1.2 Världen inom potentiell räckvidd

Den andra horisonten, *Världen inom potentiell räckvidd*, beskriver i denna uppsats informationskällor som informanterna gärna använder sig av men som de måste anstränga sig utöver det vanliga för att få tillgång till eller behärska. Min studie visar att horisonten till viss del utgörs av samma informationskällor som *Världen inom räckvidd*, men att informanterna är beroende av portvakter och/eller behöver resa utanför Sveriges gränser för att få tillgång till dem. *Världen inom potentiell räckvidd* kännetecknas alltså inte av specifika typer av informationskällor utan av svårigheterna som präglar informanternas tillgång till dem.

Informationskällor som kräver portvakter

Informanterna vittnar om att romsk folkmusik är svår eller direkt omöjlig att definiera som genre eftersom den inte utgör en enhetlig stil, utan många olika. De menar att den romska musiken uppstår i relation till kulturen som utövarna lever i. Romska musiker verkar idag och har historiskt sett verkat i många olika delar av

världen, vilket avspeglas i musiken. Av mina informanter spelar de flesta romsk folkmusik från Balkan. Ett stort intresse har även visats för spansk-romsk musik (flamenco), rysk-romsk musik, och fransk-romsk musik (jazz manouche).

Man hade färgats av de länders kultur som man hade kommit i kontakt med, och då är det allt som hade med kulturen att göra, även språket. Därför kan man säga att romsk musik inte låter på ett sätt, utan varje land har sin musik och man använder till och med olika instrument. Man använder de instrument som var gångbara i det land man levde i och därför är romsk kultur och romsk musik en stor bred mångfald, det finns inget som är homogent romskt utan det är en otrolig mångfald.

(Informant 6)

Det som faller inom horisonten *Världen inom potentiell räckvidd* för informanterna som vuxit upp i romska musikerfamiljer är information om andra romska stilarter än den som deras familj ursprungligen lärt dem. Informanterna vittnar om att det krävs en större ansträngning för att komma i kontakt med informationskällor om andra stilar av romsk musik och att de är beroende av portvakter som hjälper dem att komma i kontakt med källorna.

Informant 7 kommer från en serbisk-romsk familj men ville lära sig spela fransk-romsk musik. Han säger följande om detta:

För att lära sig om den specifika stilarten som man faktiskt önskar. Det är inte bara så att det är något som är lätt att lära sig. Till exempel när jag studerade den franska zigenarstilen, Django-stilen, jag gick med andra som kunde spela stilen i ett HELT år. Sen med tiden kunde jag förstå hur de spelar, hur de fraserar, vilka skalor, vilket ackompanjemang, du vet. Hur spelar gitarren, hur spelar blåsaren. SEN kunde jag parallellt med den musiken, zigenarmusiken från Balkan som jag känner, lära mig Django-stilen. Jag insåg likheterna. Det är samma grund i zigenarmusiken, men med en annan twist. Två plus två blir fyra och så hittade jag ett sätt att översätta olika stilar av romsk folkmusik. Men det är inte lätt att hitta och lära sig olika stilarter av romsk musik.¹

För informanterna som inte är uppvuxna med romsk musik har alla stilar av romsk musik tillhört horisonten *Världen inom potentiell räckvidd*. Med idogt arbete över lång tid har horisonten dock kommit att transformeras till *Världen inom räckvidd*. Informationskällor som tidigare varit svårtillgängliga har med åren kommit att bli alltmer lättillgängliga för informanterna. Detta visar att informationshorisonterna inte är statiska utan, i stor utsträckning, föränderliga. Både Informant 1 och 2 är särskilt intresserade av romsk folkmusik från Balkan och beskriver att ju fler vänner och kollegor de får som kommer från Balkan, ju bättre de behärskar språket och ju bättre de är på att spela stilen desto mer lättillgängliga blir informationskällorna.

¹ Vissa informanter använder begreppet zigenare för att beskriva sig själva och stilen de spelar. Jag använder personligen inte begreppet, men låter mina informanter benämna sig själva som de vill. Det bör dock noteras att zigenare inte sällan används som ett rasistiskt tillmärke och att det uppkom i en tro om att romer härstammar från Egypten, vilket inte stämmer. Av dessa anledningar vill jag, som icke-rom, inte använda mig av begreppet.

Ju mer de kan om romsk folkmusik desto lättare blir det att tillskansa sig ny information.

Informant 1 har under en period på tio år lärt sig att tala flytande serbiska för att kommunicera med serbisk-romska musiker. Informant 2 förstod att hans informationssökande gick mycket lättare i Makedonien där många av de romska musikerna kan turkiska, ett språk som informanten själv behärskar. Därför väljer han numera att göra majoriteten av sina resor till Makedonien.

Jag blev bra vän med en musiker, med [borttaget namn], som spelar bastuba och det var ju skillnaden mellan Serbien och Makedonien, att i Serbien så kan jag ju inte serbiska så jag kommunicerar på engelska och alla är inte så bra på engelska och i Makedonien pratar många turkiska som jag. Men han bastubaisten pratade lite engelska så vi bondade över det. När jag blev lite äldre började jag åka ner till Makedonien och ja där pratar de flesta turkiska så då var det mycket lättare. Man kan prata fritt om musik och så.

(Informant 2)

Framför allt framhåller Informant 1 och 2 att det är viktigt att lära känna rätt personer som kan agera portvakter in i den romska musikkulturen. Informant 1 beskriver det på följande sätt:

Med den romsk-bulgariska musiken, när jag var tretton, då kunde jag inte lära mig den. För den informationen fanns inte och jag hade inte kontakt med några bulgarisk-romska musiker. Jag gav upp efter två år av sökande. Men sen när jag började gymnasiet hamnade jag i samma klass med en romsk dragspelare från norra Serbien. Vi började prata om mitt intresse för bulgarisk bröllopsmusik och han berättade att han kom från ett annat land på Balkan och att de också var romer och att de hade sin musik. Vi blev goda vänner och senare åkte vi till Serbien tillsammans på ett romskt bröllop, och då fick jag höra massa musik och träffa släktingar i Serbien och vi gick på restauranger med bra livemusik. Sen har det bara fortsatt så. 10 år sedan nu. Så jag lärde mig av att lyssna, prata och spela.

Att lära sig en ny praktik är krävande. I ovanstående citat inviger erfarna utövare av genren informanterna i gruppens informationspraktik genom att lära dem hur informationssökning vanligtvis går till; de visar på en rådande ordning. Genom att anpassa sig till praktikens sociala normer beskriver informanterna att de accepteras som en del av gemenskapen. Båda beskriver att deras informationsinhämtning blev mycket lättare när de till slut kom att accepteras som en del av gemenskapen.

Informant 1 och 2 utgör tydliga exempel på att professionella musiker inte alltid eftersträvar en snabb och enkel sökprocess. Enligt Kostagiola med fleras forskning är en snabb och enkel sökprocess avgörande för musikers kreativa process (2017). Eftersom den kreativa processen är dynamisk och oförutsägbar menar de att informationen måste vara lättillgänglig. De drar resonemanget så pass långt att de

påstår att en effektiv informationssökning direkt är kopplad till musikernas chanser att bli framgångsrika och erkända (Kostagiolas et. al 2017).

Informant 1 och 2 har under mer än 10 år ägnat sig åt att söka information om en för dem mycket svåråtkomlig genre, en process som varken varit enkel eller snabb. Jag menar att informanternas enträgna sökande inte motiveras av framgång och erkännande, utan av en stark teleoaffektiv struktur. Den kännetecknas av en kärlek till musiken och av projektmålet att utvecklas som musiker, ett ”acceptable or correct” mål i musikernas livsvärld. Följande citat av Informant 7 vittnar om informanternas kollektiva förståelse av vad som är viktigt och meningsfullt:

Men ja man ska bara vara stark och fortsätta kämpa för det här, för den romska musiken, man måste vara mycket stolt, 100 procent. För den här kunskapen är inget man kan köpa för pengar. Man måste leva för det, för att kunna mästra den här stilarten. Musiken har en förbindelse till allt annat: kultur, tradition, språk, sammanhållning, det sociala, familj. Så musik är hjärtat av allt.

Även informant 3 beskriver hur projektmålet att utvecklas som musiker, är överordnat framgång och erkännande:

Amanda: Jag vet ju att du är en väldigt framgångsrik musiker och kompositör, internationellt erkänd. Nog måste du få förfrågningar om konserter?

Informant 3: Jag ser mig inte så, jag ser på mig själv...alltså jag arbetar inte för någon. Jag arbetar för mig själv. Jag bryr mig inte alls om andras åsikter. Min plikt är att göra den musik jag vill göra. Visst det har inneburit att jag inte tjänat så mycket pengar som jag hade kunnat göra. Men det är inte så jag vill leva mitt liv, min självrespekt bottnar i konstnärliga ideal inte ekonomiska. Jag har frihet! Jag säljer inte min själ, det vore döden. Det jag känner för att göra, det gör jag.

Till resonemanget ska tilläggas att informanterna faktiskt röjt framgång och erkännande, trots att det inte varit deras huvudsakliga drivkraft.

Sociala nätverk utanför Sverige

Det som även faller inom horisonten *Världen inom potentiell räckvidd* är informationskällor som bara finns att tillgodose sig på geografiska platser utanför Sverige. Eftersom informanterna bor i Sverige och utövar en genre som är nationsöverskridande behöver de resa för att hålla sig uppdaterade. Informanternas sociala nätverk, som utgör deras viktigaste informationskälla, är ofta utspridda över många olika länder. Resandet utgör en extra ansträngning. Informant 4 säger följande om detta:

Jag har också varit väldigt mycket utomlands och jag känner många folk från Österrike och Serbien, alltså de här serbiska romerna som har flyttat till Österrike. Många musiker är bosatta

i Österrike, som är några av de största musikerna inom denna genre, och jag är bekant med nästan alla.

5.1.3 Relativt irrelevanta områden

Savolainens tredje informationshorisont, *Relativt irrelevanta områden*, omfattar informationskällor som informanterna för tillfället inte finner intressanta men som potentiellt skulle kunna bli det.

Avhandlingar, musikteoriböcker och faktaböcker om romsk kultur

Informanterna vittnar genomgående om att det finns mycket lite skriftlig information om romsk musik. Informant 1 har intensivt sökt efter forskning om romsk musik från norra Serbien men har enbart hittat avhandlingar om andra stilarter av romsk musik. Även om informanten vore intresserad av dessa stilarter hade forskningen ändå varit irrelevant. Den fokuserar på symboler, ritualer, mat, kläder och på musikens kulturella funktion men utelämnar information om det som informanten menar att musiker vill veta. Han säger:

Men det som var svårt att hitta, som är lätt att hitta om jazz till exempel, är *hur* musiken är uppbyggd, alltså inifrån och hur förstår man och hur spelar man den. Om jag skulle spela med en bulgarisk musiker hur förstår jag vad det är han spelar och hur jag ska reagera på det för att röra mig i stilen. Den informationen fanns inte alls.

Informant 6 är inne på samma spår när det kommer till biografier och faktaböcker om romsk kultur. Han menar att det är otroligt viktigt att romsk kultur och historia tecknas ned men att dagens litteratur i stor utsträckning är irrelevant. Den är ofta skriven av författare som själva inte är en del av den romska kulturen och som angriper ämnet med en exotifierande distans. Informant 7 beskriver det på liknande sätt:

Någon gång läser jag lite, men det är alltid saker som jag redan vet då. Jag är rom jag lever i den romska kulturen. Jag behöver inte läsa om andra som skriver OM det. Jag menar när en vit man, icke-rom, skriver om vår kultur. Men det är intressant att se hur vi framställs...

Informant 6 lyfter Katarina Taikons författarskap som ett exempel på att böcker kan utgöra en relevant informationskälla för att tillgängliggöra och bevara romsk kultur. Även musikteoriböcker om romsk musik är en typ av informationskälla som många av informanterna saknar. Informant 1 säger: "Det jag saknar är teoriböcker, som går igenom de viktigaste funktionerna i musiken. Det hade varit till väldigt stor användning". Musikteoriböcker är i nuläget inte en relevant informationskälla, eftersom de ännu inte existerar, men vissa informanter menar att de hade fyllt en viktig funktion och hoppas att de skrivs i framtiden.

Bibliotek

Ingen av informanterna använder bibliotek när de söker efter information om romsk folkmusik. Samtliga menar att informationen de söker inte finns att hitta på bibliotek. När jag frågar Informant 7 om han vid något tillfälle besökt ett bibliotek för att söka information om romsk musik svarar han:

Det har jag inte. Eller jo när jag ska hitta klassisk musik, men inte romsk. Det finns inte vad man behöver. Det finns bara det man inte behöver. Det är tragiskt. Det hindrar andra från att lära sig stilen. Det behövs någon så som du och jag som kan informera folk, var kan man lära sig hur kan man lära sig om romsk musik! På vilket sätt och varför. Via vilka kanaler kan man hitta information, för att komma till rätt information. För att lära sig om den specifika stilarten som man faktiskt önskar.

Citatet talar för informanternas samlade uppfattning om biblioteksväsendet. De menar att biblioteken idag är långt från att erbjuda det som krävs för att vara relevanta för någon som på djupet är intresserad av romsk musikkultur. Trots detta är informanterna positivt inställda till biblioteksväsendet och tror att biblioteken i framtiden kan fylla en viktig roll i arbetet med att tillgängliggöra och bevara romsk folkmusik. Informanternas tankar och idéer om bibliotekens utvecklingspotential återkommer jag till under rubriken *Musikernas framtidsvisioner*.

5.1.4 Absolut irrelevanta områden

Den fjärde och sista informationshorisonten, *Absolut irrelevanta områden*, omfattar i den här studien informationskällor som aldrig kommer att bli intressanta för informanten, vad som än händer. Den här horisonten är relativt snäv. Informanterna tror oftast att informationskällor som inte är relevanta i nuläget kan bli det i framtiden.

Noterad romsk folkmusik

Informanterna vittnar enhälligt om att det finns lite noterad romsk folkmusik. Ingen använder noter i sitt yrkesutövande eftersom genren är baserad på improvisation och gehör. De flesta av informanterna menar dock att det vore bra om romsk musik noterades, eftersom det skulle bevara genren för framtiden och göra det lättare att söka upp och återuppliva låtar som glömts bort. Baserat på deras åsikt hör noterad romsk folkmusik egentligen till informationshorisonten *Relativt irrelevanta områden*. Informant 2 utmärker sig från gruppen och menar att noter aldrig är relevant som informationskälla när det kommer till romsk folkmusik. Han menar att den romska musikens karaktär gör noter absolut irrelevanta.

Jag tror att det hade blivit väldigt kladdigt om man skulle hålla på att notera varje lite drill. Det är ju mer som en dialekt som man lär sig hela tiden, det är ju romsk musik i grunden men det

finns olika dialekter och enda sättet att lära sig en dialekt är att härma den. Så det är utgångspunkten, jag härmar dialekten med mitt instrument.

(Informant 2)

5.2 Hur musiker söker information om romsk folkmusik

I det ovanstående avsnittet analyserar jag informanternas informationshorisonter. Nu flyttas fokus från *vilka* informationskällor informanterna använder till *hur* de använder dem.

Intervju- och observationsmaterialet vittnar om att informanterna söker information på tre av fyra sätt som presenteras i McKenzies modell, nämligen *Att målmedvetet söka aktivt*, *Att oväntat påträffa information* och *Att bli hänvisad av mellanhand*. Informanterna söker även på det fjärde sättet, *Att utforska behjälplig information*, men gör detta i relation till en mellanhand. Som jag beskriver i teorikapitlet är kategorin *Att bli hänvisad av mellanhand* flexibel och inlemmar underkategorierna *Att målmedvetet söka aktivt*, *Att oväntat påträffa information* samt *Att utforska behjälplig information*. Samtliga underkategorier går att applicera på informanternas söksätt, vilket exemplifieras nedan.

5.2.1 Att målmedvetet söka aktivt

Att målmedvetet söka aktivt innebär i den här uppsatsen att informanten på ett självständigt sätt söker efter information som kan tillfredsställa ett informationsbehov som informanten själv är medveten om att han har. I den här kategorin av söksätt ligger betoningen på självständighet; informanten hänvisas *inte* av en mellanhand.

Nedanstående citat handlar om hur Informant 1 söker information om en melodi som han första gången hör på ett romskt bröllop.

Det finns en låt som de spelar i början av varje bröllop, *Kas trubul bori parni*. Då har jag försökt lista ut vad det är för låt, är den ny eller gammal, var kommer den ifrån? Så jag har letat rätt mycket för att få reda på detta och det visade sig att låten består av flera olika låtar. Så första delen är alltid samma, det är en väldigt gammal låt förstod jag när jag såg ett program, *Zigenska melodier*, från slutet av 60-talet där låten spelades. Sen byter de låt vid första refrängen och ett av alternativen är att de spelar en låt som jag tror att jag hittat upphovsmannen till, Šaban Bajramović. Eller så byter de till en låt som är gjord på 90-talet av en kvinna som jag träffade i somras. Så låten består alltså ett kollage av en gammal låt, en från 80-talet och en från 90-talet.

(Informant 1)

Informant 1 berättar att han frågade andra bröllopgäster om låten men att ingen kunde ge honom ett bra svar. Han provade att söka efter låten på Google. Han letade

även på Facebook, Instagram och Youtube utan framgång. Det var svårt att välja söktermer eftersom han bara hade audiell information till hjälp. Informanten berättar att han memorerade melodin och att den fastnade i hans huvud på ett sätt som gjorde att den ständigt närvarade i hans medvetande. Detta hjälpte honom när han vid ett senare skede tittade på ett äldre tv-program om romsk musik. Informanten tittar regelbundet på det här programmet för att få reda på information om repertoar han inte behärskar, vari bröllopslåten vid tillfället ingick. Precis som informanten trodde kom en tredjedel av melodin att framföras i ett avsnitt av tv-programmet. Tack vare detta förstod informanten att låten han sökte information om är ett kollage bestående av många olika låtar.

Den fortsatta sökprocessen avvek från det målmedvetna aktiva söksättet och skedde i stället på ett slumpartat sätt. Informanten påträffade information om kollagets andra låtar på ett oväntat sätt. Mer om detta under kategorin *Att oväntat påträffa information*. Ofta är det en kombination av att självständigt söka och att slumpartat upptäcka som leder fram till att informanterna hittar informationen de söker efter.

Majoriteten av informanternas aktiva och självständiga sökande sker på Youtube, Facebook, Instagram och Google. Informant 2 säger:

Låt säga att jag har tio artister som jag tycker speciellt om då brukar jag kolla om de lagt upp något nytt [på Youtube]. Det är ju så extremt mycket som publiceras, ett flow i den världen i vad som läggs upp. Det kommer nya grejer hela tiden. Men jag kollar inte så mycket på livesändningar, även om det är väldigt vanligt. Jag använder inte Facebook så mycket, mer Youtube. Jag ser mer livesändningar i efterhand i så fall.

Det är inte enbart information i form av musik som informanterna söker efter med hjälp av tidigare identifierade informationskällor. De söker även aktivt efter fakta om vem som sjunger och spelar, vem som skrivit arrangemang och melodin, vem som spelar in videon, vem som producerar musiken, vems bröllop det är och så vidare. Information om detta finns att hitta i beskrivningar och titlar på Youtube och Facebook. I nedanstående citat beskriver Informant 5 hur en sådan sökprocess kan gå till:

Ja men det är ju via Youtube. Man tänker på en artist och så tänker man ah jag har inte fått höra något nytt från honom på länge. Och självklart kommer allting upp på Youtube, det nya, både live och någon inspelning och då får man fram det direkt och så hittar man. Så plockar man det man tycker är bra och så lyssnar man. Hittar man ett Youtubeklipp så står det vem som har skrivit låten, vem som spelar på låten, vilka som sjungit, vems låt det egentligen är, om det finns ett original. Nu på Balkan är det körigt, alla snor från turkar och gör om det till romska grejer, men oftast står det då att det är en cover, det gör det nuförtiden. Det tycker jag är riktigt intressant, att höra originalet och jämföra med det nya. Så det är sättet jag söker, eller så googlar

jag. Jag brukar googla artisten och så skriver jag bara låtens titel och vem som gjort den och så kommer *all* information fram.

5.2.2 Att oväntat påträffa information

Att oväntat påträffa information innebär att informanten tillgodoser sig relevant information utan att aktivt söka upp den. Detta söksätt är inte lika vanligt förekommande som *Att målmedvetet söka aktivt* eller *Att bli hänvisad av mellanhand*. Nedan följer två exempel på när en informant oväntat påträffar information om romsk folkmusik.

Som jag beskriver under kategorin *Att målmedvetet söka aktivt* hittade Informant 1 information om en vanligt förekommande bröllopslåt när han tittade på tv-programmet *Zigenska melodier*. Informanten beskriver att sökandet sedan avstannade, han kunde inte hitta mer information om bröllopskollaget på egen hand. En tid därefter lyssnade informanten för nöjes skull på album av artisterna Šaban Bajramović och Šikica. Eftersom han hade memorerat bröllopskollaget i sitt minne kände han genast igen delar av melodin när de dök upp, först på det ena och sedan på det andra albumet. Av en ren tillfällighet fick informanten alltså reda på att bröllopskollaget består av originallåtar av Šaban Bajramović och Šikica. Genom en kombination av söksätten *Att målmedvetet söka aktivt* och *Att oväntat påträffa information* tillfredsställdes informantens informationsbehov.

Informant 1 ägnar sig åt samma kombinerade söksätt i andra situationer. Under en observation visar Informant 1 hur han använder Youtube. Han går målmedvetet in på Youtube för att söka efter romsk folkmusik, men påträffar oväntad information genom videotjänstens algoritmstyrda rekommendationer. Nedan följer ett exempel från observationen:

Informant 1: Ett sätt jag använder Youtube på, är att jag bara kolla slumpmässigt vad som blir rekommenderat för mig.

Amanda: Var gick du in nu?

Informant 1: På kategorin som heter musik. Här får jag upp spellistor, det funkar egentligen bättre på datorn, men om jag går in på en underkategori, popmusik kallar de det av någon konstig anledning, men ja då hittar jag spellistor. Sen får jag rekommendationer utifrån spellistan, förhoppningsvis och ofta på saker jag inte hört. Så jag sitter mest och bläddrar. För att se vad som finns, om jag hittar något som är intressant.

5.2.3 Att bli hänvisad av mellanhand

Att bli hänvisad av mellanhand innebär att informationen som informanten söker förmedlas av en mellanhand. Informanten är alltså inte självständig i sitt informationssökande. Mellanhänderna kan beskrivas som portvakter, som

möjliggör informationsinhämtning för individen som hon annars inte hade varit kapabel till. Som framkommer i analysen av informationshorisonter utgör det sociala nätverket den viktigaste informationskällan för musiker som söker information om romsk folkmusik. Följaktligen är informanternas mest förekommande söksätt *Att bli hänvisad av mellanhand*; de söker oftast information genom att interagera med sitt sociala nätverk.

Att målmedvetet söka aktivt/ Att utforska behjälplig information/Att oväntat påträffa information

Skillnaden mellan *Att målmedvetet söka aktivt* och *Att bli hänvisad av mellanhand* - *Att målmedvetet söka aktivt* består i informantens grad av självständighet. I det förstnämnda söksättet är informanten alltid självständig medan han i det andra söksättet aldrig är det, trots att han söker aktivt och målmedvetet i båda fallen. Den andra underkategori *Att utforska behjälplig information* innebär att informanten inhämtar information som finns i hans närhet utan att målmedvetet söka upp den. Den sista underkategorin *Att oväntat påträffa information* innebär att en mellanhand förser informanten med relevant information om romsk folkmusik utan att informanten efterfrågar informationen.

Söksätten *Att målmedvetet söka aktivt* och *Att utforska behjälplig information* i relation till en mellanhand är båda vanligt förekommande bland informanterna som vuxit upp i romska musikerfamiljer. Informanterna berättar att de som barn, under sin uppväxt, ofta insupit information om genren genom att umgås och musicera med sina familjer. Det är barnets inställning till den förmedlade informationen som avgör hur jag kategoriserar informationsinhämtningen. I de fall då informanterna beskriver att de var väldigt intresserade av musiken och aktivt frågade eller härmade de vuxna för att lära sig kategoriserar jag sökningen som en aktiv och målmedveten handling. Exempel på detta är följande citat från Informant 3:

Min funktion som liten var att spela med familjen som ackompanjator, och då när jag ackompanjerade kunde jag se hur de spelade. Jag studerade allt de gjorde. Trycker man med det fingret på det sättet så kommer den klangen och så, på den detaljnivån. Jag var intresserad av allt. Jag snackade och snackade, för det är en hel vetenskap att lära sig.

Informanterna beskriver även att de ibland lärde sig nya saker om romsk folkmusik bara genom att vara hemma, eftersom det nästan alltid var någon i familjen eller vänkretsen som spelade eller pratade om genren. Informanterna var inte alltid aktiva i sin informationsinhämtning men tillgodosåg sig ändå ny information, eftersom det fanns ett överflöd av information i deras vardagsmiljö. Det här sättet att tillgodosä sig information kategoriserar jag som en form av *Att utforska behjälplig*

information. Informant 5 är en av informanterna som beskriver en sådan sökprocess.

Det är väl så, man är född med det. Man är född som rom så traditionen kommer bara, den fortsätter efter min farfar, han spelade trumpet. Romsk musik. Alla i min mammas släkt spelar också dragspel och massa trumpeter och blåsinstrument och så där. Så det är väl det, det är så jag började. Det har varit massa musik hemma, bland grannarna ute också, det var mycket musik överallt.

(Informant 5)

Ovanstående kategorier är inte statiska. Informanterna vittnar om att deras intresse och engagemang ofta skiftade; ibland sökte de aktivt och ibland tillgodosåg de sig information på ett passivt sätt. Att skifta mellan söksätten *Att målmedvetet söka aktivt* och *Att utforska behjälplig information* i relation till en mellanhand är inte bara något som informanterna gjorde som barn. Informanterna beskriver att de fortfarande skiftar mellan att vara aktiva och passiva i sin informationsinhämtning. Ibland söker de målmedvetet efter information om romsk musik och ibland tillgodoser de sig information genom att passivt vistas i miljöer där det spelas mycket musik. Som Informant 4 säger: ”Sen är det i vardagen, det är alltid någon som sjunger eller spelar hemma”.

Eftersom informanternas familjer och vänner ofta är musiker har de den viktigaste informationskällan för romsk folkmusik ständigt tillgänglig, vilket skapar en dynamisk sökprocess. Informanterna uppger att det kan vara svårt att avgöra när informationssökningen börjar och slutar eftersom den på sätt och vis ständigt pågår. Detta motsäger Laplante och Downies forskning som visar att professionella musiker oftast har tydligt målorienterade syften med sin musiksökning. Mitt analysresultat visar att professionella musiker ofta byter mellan olika söksätt. De kan vara såväl - för att använda Laplante och Downies terminologi - hedonistiska som utilitaristiska i sitt sökande (2006).

I vuxen ålder är det dock vanligare att informanterna förhåller sig aktivt i relation till mellanhänderna. Informanterna ägnar sig målmedvetet åt att resa, lära känna nya musiker och bygga upp sociala nätverk för att tillgodose sig information om romsk folkmusik. Informant 7 berättar om sitt aktiva informationssökande:

Jag har rest runt i Europa. Jag är social, jag kommunicerar med folk, jag går på fester, jag hjälper folk som inte kan läsa eller skriva, jag översätter. Jag har kontakt med folk och på det sättet har jag kunskap om den här kulturen och traditionen och på det sättet förstår jag vad som är inne nu, vad folk vill ha på sina fester, vad de ville ha förr.

Informant 2 menar i likhet med Informant 7 att han aktivt sökt sig till sammanhang där han vet att det finns en massa mellanhänder som kan tillgodose honom med

informationen han är ute efter. ”Nä men jag gick väl mest bara runt där på festivalen och hade med min trumpet. Så frågade jag ’Får jag spela med er? Jag tar inget betalt. Jag vill bara vara med’, och så fick jag det”.

Att oväntat påträffa information

Ett fåtal av informanterna uppger att de oväntat har påträffat information som hänvisats av en mellanhand. Det flesta informationsutbyten som sker mellan informanterna och deras sociala nätverk sker annars utan överraskande inslag.

Informant 1 vittnar om att han ibland upptäcker information i kommentarsfält på Facebook som han inte väntat sig och Informant 5 har vänner som skickar videoklipp han själv inte visste fanns eller som han inte väntade sig att vännerna skulle skicka.

Det är väl Youtube-grejen, många vänner delar med sig genom att skicka en länk. För några månader sedan fick jag höra en grym inspelad konsert med Niña Pastori och det var via en vän. Han hade hört den på Youtube och så skickade han länken och så tyckte jag att det var WOW. Det var live och det var romsk flamenco och det var jättekul att höra.

(Informant 5)

5.3 Svårigheter och utmaningar i musikernas informationspraktik

Med utgångspunkt i den senaste utredningen om romers situation i Sverige som visar att det romska kulturarvet är: ”[...] utspritt, obeforskat, okatalogiserat, odokumenterat samt otillgängligt inte minst för romerna själva [...]” (SOU 2010:55, s. 31). frågade jag informanterna om de tycker att det är svårt eller lätt att hitta relevant information om romsk musik. Nedan följer en analys och diskussion av svaren.

5.3.1 Muntliga och audiella informationstraditioners förgänglighet

I analysen av informationshorisonter framkommer det att informanterna ofta och enkelt använder sig av följande informationskällor för att tillgodose sig information om romsk folkmusik: *Sociala nätverk*, *Sociala medier*, *Broadcasting*, *Fysiska inspelningar*, *Sökmotorer* och *Sociala sammankomster*. Trots att de använder informationskällorna ofta och enkelt pekar informanterna på allvarliga brister i sätten som informationen tillgängliggörs och bevaras. Vissa informanter är oroade över informationens tillfälliga karaktär. När informationen överförs muntligt från generation till generation finns en risk att viktig information går förlorad om en betydelsefull person går bort eller förlorar sitt minne. Informant 4 beskriver problematiken på följande sätt:

Till exempel på senaste tiden har vi hittat två låtar som vi verkligen försöker få min farmor att komma ihåg texten på. Jättegamla melodier som vi i den här generationen inte kan. Alla dessa låtar och musiken är något man hör på fester. Det går mun till mun direkt, läraren överför sin kunskap till dig och så för du kunskapen vidare sen. Men det finns studioinspelningar och gamla inspelningar som man kan lyssna på också. Men så går den här traditionen vidare, från öron till öron och från mun till mun mest.

Han berättar även att han sörjer sin farfar som gått bort för två år sedan och att mycket information om romsk folkmusik dog med honom. När jag frågar Informant 4 om hans familjesituation svarar han:

Ja, faktiskt, det är väldigt synd. Jag har velat träffa min farmor för att prata lite mer med henne angående familjen. Jag har inte gjort det så mycket med min farfar och han gick bort nu för två år sedan. Men vad jag vet spelade min farfar ackordion och hans bror spelade fiol. Min gammelfarfar spelade viola. Jag tror också att hans pappa spelade dragspel eller stråkinstrument. Jag vet inte, men jag vill verkligen kolla upp det.

Informant 4 beskriver, i likhet med många andra informanter, att ett tungt ansvar faller på de unga musikerna i fråga om att bevara den traditionella romska musiken när informationen inte finns bevarad på annat sätt än i utövarnas minne. Informant 4 menar att det är viktigt att få vara fri att experimentera och utveckla sin egen musik på sätt som avviker från den traditionella stilen. Han upplever att han går en balansgång mellan att ta sitt ansvar för att bevara det traditionellt romska och att vara konstnärligt fri.

Det viktigaste är ju att ta med sig det gamla, oavsett om man bara är intresserad eller om man är rom själv. För varje person är ju unik på sitt sätt och skapar musiken att låta på sitt eget sätt. Och man måste ha rätten att utveckla traditionen på sättet *du* vill, men du måste ha det gamla med dig. Och nu har vi ju ändå lyckats bevara det länge, så det viktigaste är att det håller. För om det tappas bort då finns det en risk. Men romska ungdomar måste fortfarande höra det och ta vara på det idag för framtiden. Skäms på oss, om vi inte kan bevara det för framtiden.

(Informant 4)

Informant 6 som föddes på 1940-talet, växte upp i ett tältläger för romer och upplevde att den romska kulturen förändrades när romer i Sverige fick rätt till bostad och utbildning. Han säger:

I och med att romer fick bostäder och fick komma in i samhället, på det sättet blev det att den sociala sammanhållningen började vattnas ur. I lägret, då bodde man kanske tio familjer i samma läger om inte fler och då hade man en samvaro dygnet runt och på det sättet kunde ju kulturen fortleva och gå i arv. Men i och med att man började splittras när man hamnade i vanliga bostadsområden så förlorade man den möjligheten.

Han menar att en muntligt traderad kultur är lättare att upprätthålla när det finns en stark social sammanhållning och att det är svårare för unga musiker att tillgodose sig information om romsk folkmusik eftersom romer inte lever segregat i samma utsträckning längre.

Många av informanterna är tacksamma för att allt fler melodier numera spelas in och publiceras på Facebook och/eller Youtube. Nästintill alla informanter menar att Youtube är en guldgruva i fråga om detta. Parallellt med tacksamheten upplever många informanter en oro kopplad till videotjänsten. Man kan aldrig vara helt säker på att det som laddas upp på Youtube bevaras där för framtiden. Informanterna beskriver att det inte sällan är så att en video som de favoritmarkerat på sitt Youtubekonto från en dag till en annan spårlöst försvinner. Informant 1 säger:

Allt det som sker på Youtube och på sociala medier sker under informella former och är i princip lämnat åt sitt eget öde. Har vi tur så är något kvar, har vi otur så försvinner det. Ibland har jag hittat något jag tyckt om och favoritmarkerat det på Youtube men så har kanalen upphört och sen på något mystiskt sätt så har det kommit tillbaka till Youtube. Men ja, det är väldigt mycket som försvinner därifrån. Youtube-konton stängs ner då och då.

Han menar även att den pågående övergången från fysiska inspelningar till Youtube har vissa negativa konsekvenser. När efterfrågan på kassetband avtar, och kassetbandspelare slutar tillverkas är det mycket inspelat material som inte överförs till Youtube och därmed går förlorat. Det sker inget systematiskt arbete för att bevara inspelningarna utan allt faller på individens initiativ till att personligen ladda upp material på sina Youtube-konton. Återigen kan man se hur avgörande de sociomateriella förutsättningarna är för musikernas informationspraktik.

De kassetter som faktiskt blev utgivna, från Jugodisc till exempel, vissa av dem har digitaliserats men det är också väldigt mycket som har försvunnit. Men ibland finns det någon fantast som har ett kassetband hemma så har det överförts och lagts upp på Youtube. Men väldigt mycket försvinner.

(Informant 1)

Om man söker information om hur den romska musiken lät förr i tiden menar Informant 1 att man snart stöter på hinder.

Alltså på 60- och 70-talen var det ju för dyrt, bara den mest primitiva utrustningen var jättedyr. Så vi vet ju inte riktigt hur de spelade. Det vet bara de som var där, och romer har en låg medellivslängd. Det är inte så många som lever idag. [borttaget namn] är född 1969 och har ett väldigt bra minne och förstod mycket om musik vid en ung ålder. Så han minns en del och berättar. Så som romsk folkmusik låter idag, det som spelas på fester, kommer ju från saker som hände i genren runt 80- och 90-talen och då har han bra koll.

5.3.2 Strukturell diskriminering av romer

Informant 3 menar att den bristande dokumentationen av romsk folkmusik går att härleda till den strukturella diskrimineringen av romer som sker i stora delar av världen.

Det behövs ett system för att bevara vår kultur till nästkommande generationer. Mitt folk, är katastrofalt när det kommer till detta. Man spelar på fester, ”här får du 200 euro, kom ikväll”,

det fungerar så. Men vi måste kämpa för att få känna ”ah där är min arbetsplats som är säker”, ekonomisk trygghet och status i allt som är värdigt för en människa och att det då ska vara långsiktigt, så att flera generationer kan ha det så och så att musiken lever vidare. Det är sorgligt. Men problemet är så mycket större, vi behöver sätta oss i respekt och det har varit mitt problem så länge som jag existerat på den här jorden. Zigenare behöver *gå i skolan!* För att förstå hur det här systemet fungerar, så att vi kan ta plats. Men aldrig glömma sitt språk och sin tradition, vi ska leva vår kultur. Men när vi går utanför dörren till den andra världen som vi alla ska leva i, då ska man vara fullt funktionell. Detta börjar i skolan. Allt detta hänger samman, varför det är svårt att hitta information om romsk folkmusik från förr, ja för vi har inget system för det. Det är en fest för kvällen sedan inget.

(Informant 3)

Precis som Informant 3 påpekar i citatet ovan visar Skolverkets rapport *Romer i skolan – en fördjupad studie* att romska elever har stor frånvaro och att få avslutar grundskolan med fullständiga betyg (Skolverket 2007, s. 8). Att utbildningsnivån är låg gör det svårt för romer att själva skapa och upprätthålla en systematisk kunskapsorganisering av romsk kultur. Skolverket skriver:

Upplevelsen av att bli diskriminerad och trakasserad och att Sverige är ett rasistiskt land, är djupt rotad hos romer och många vuxna har talat om sina erfarenheter av detta i samtalen under studiens gång. I en studie från Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO) menade cirka 90 procent att Sverige är ett rasistiskt land och lika många anser att Sverige till viss del eller i hög grad är fientligt inställt till romer. I denna rapport har spår av detta kunnat ses bland annat i en skola, där skolledaren noterat att romer stod lägst i rang på skolan bland eleverna och i en annan skola där rektorn konstaterar att föräldrarna drog sig för att sätta sina barn i skolan, då många romer fanns där.

(Skolverket 2007, s. 9)

En annan faktor som försvårar musikernas informationssökning är majoritetssamhällets arroganta inställning till romsk kultur. Som jag beskriver under rubriken *Relativt irrelevanta områden* menar informanterna att skriftlig information om romsk kultur ofta är skriven av författare som inte är tillräckligt kunniga i sakfrågan, och att informationen inte sällan är rasistisk. Att det finns en exotifierad bild av vad romsk musik är har gjort att romska musiker, som ofta helt försörjt sig på sitt spelande, behövt anpassa sitt musicerande efter fördomarna för att tillfredsställa majoritetssamhället. Informant 1 säger följande om detta:

Vill man locka en publik till konserter, då börjar det kosta pengar. Ofta är det då ett skivbolag som sprider information, ofta franska eller schweiziska. Man gör välproducerade och dyra musikvideos och lämnar helt det här egenproducerade, som festsändningar till exempel. Man skapar en exotifierad bild av sig själv, ”galen gipsy-musik”, har med jazzmusiker, en blåssektion. Om man satsar mer på fina konserthallar har man med en stråksektion i stället.

Även informant 6 uttrycker en frustration gällande detta:

Det finns en intern romsk musik som man sjunger sinsemellan på fester och så vidare och en romsk musik som man visar upp, om man framträder med för att försörja sig. Då har man gjort den lite mer, alltså den är inte så traditionell. Man har också gjort det misstaget att man har

bjudit på det som man trott att folk har förväntat sig utifrån deras fördomar. Det har jag varit emot, förstår du.

Informant 7 som själv jobbar som musiklärare i Skandinavien berättar att det är vanligt att icke-romska lärare tar sig an uppgiften att undervisa i romsk folkmusik utan att faktiskt behärska eller förstå genren. Han menar att detta är ett av många uttryck för att majoritetssamhället inte respekterar romsk kultur, man ser det som något som kan göras med bakbundna händer, utan särskild ansträngning.

Många tror, speciellt när vi pratar skandinaver, att drillar inte är så viktigt. De har ett stort intresse för att spela grundtonerna. De tror ”ah nu har vi melodin”, så är de jättenöjda. God natt och gå hem säger jag. Utan drillar, det är som mat utan salt och peppar. Vad är det som händer? Mycket folk börjar som lärare, och så lär de sina studenter på samma sätt och därför är det så många i Skandinavien som spelar Balkan- och zigenarmusik som låter så dåligt att inte ens mina små elever spelar så dåligt. Man kan inte anslag heller eller hur man betonar 7/8-delsrytm i den här stilen. De vet inte. Känslan är väck. Drillar, anslag, sättet att spela accenten är *mycket* viktigt.

(Informant 7)

Att behöva navigera i denna information som majoritetssamhället klassificerar som romsk, men som enligt informanterna enbart är majoritetssamhällets urvattnade tolkning av kulturen, försvårar musikernas informationssökning.

5.4 Musikernas framtidsvisioner

Informant 3 och 6 betonar vikten av att romer i framtiden utbildar sig så att de själva kan utveckla system för att tillgängliggöra och bevara den romska folkmusiken. Informant 6 ser ljus på framtiden eftersom allt fler unga romska musiker engagerar sig i frågan. Dessutom menar han att det är ett oerhört framsteg att romer numera har fått minoritetsstatus i Sverige. Han säger:

Ja men nu är ju chanserna större än någonsin, för nu har romer fått möjlighet att utbilda sig och då använda det skrivna ordet. Man kan nedteckna sin historia, sina tankar och sina traditioner. Det finns krafter nu. Jag har ju arbetat för det i många år och försökt använda mina kanaler. Och nu kommer det allt fler som gör det. Det tog några år för att vi skulle nå denna utveckling, men på så vis så är ju framtiden ljus. Slutna dörrar har ju öppnats i och med att romer fått minoritetsstatus i Sverige.

Många av informanterna önskar att en systematisk organisering av romsk folkmusik blir verklig i framtiden, så att ansvaret för genrens fortlevnad inte faller på enskilda individer. Informant 3 menar att kunskapsorganiseringen bör ske på nationell nivå.

Sen tycker jag att det är väldigt viktigt att man på nationell nivå, att Sveriges radio eller serbiska radiohuset till exempel bevarar musiken. En form av musikbank tänker jag mig. På högsta institutionella nivå ska man kunna hitta all information. Det är radio eller bibliotek i Malmö som kan bevara, ska bevara. Lägga vikt vid kultur och tradition, så att det ska vara tillgängligt där och det ska finnas en anknytning till musikundervisning, till musikhögskolan. Inte bara att

det ska finnas samlingar utan de ska vara uppdaterade, och det ska inte vara små föreningar som gör det. De har inte vetskapen och förståelsen om vad det är, för att skapa något med kvalitet så att kommande generationer kan ha en fördel av det. Och alla andra. Det går inte att sätta vem som helst på arbetet, bara för att man jobbar på ett bibliotek är man inte kvalificerad. Man måste ha vetskap om just den här musiken, kulturen, traditionen.

(Informant 3)

Som slutet av citatet förtäljer poängterar Informant 3 att bibliotekarier måste ha kunskap om romsk kultur för att kunna organisera information om den. Informant 1, 2 och 7 är av samma åsikt. Även Kargbos forskning visar att det är ytterst viktigt att bibliotekarier som arbetar med att samla in muntligt och audiellt material är väl insatta i ämnet de arbetar med och att de har god kontakt med människorna som dokumenteras. Processen kräver att den dokumenterade gruppen känner ett förtroende för biblioteket som institution, ett förtroende som bibliotekarierna i egenskap av representanter för institutionen har i uppgift att skapa (Kargbo 2008, s. 446–447).

Som jag konstaterar tidigare i uppsatsen menar en klar majoritet av informanterna att det svenska biblioteksväsendet skulle kunna spela en viktig roll när det kommer till att tillgängliggöra och bevara romsk folkmusik. När jag frågade informanterna hur de personligen hade velat att ett romskt bibliotek skulle utformas var de oväntat enhälliga. Musikerna önskar att biblioteket digitaliserar fysiska inspelningar av romsk musik och bringar reda i den rådande ordningen, så att det blir lättare att söka upp specifika inspelningar utifrån vem som spelar, vilken låt det är, vem som skrivit arrangemanget och liknande parametrar. Informant 1 säger:

Jag hade ju önskat att man gjorde ett insamlingsarbete av framför allt den egenproducerade romska musiken och att man sedan delar upp det i olika kategorier. Att man letar upp alla kassetband - masterbanden helst, då blir det bättre kvalitet - och digitaliserar dem. Det är en sådan oerhörd mängd musik från de här festerna så kanske också att någon sållade i materialet av praktiska skäl, det är så otroligt omfattande. Men det är ju ett jättestort arbete...

Informant 3 betonar vikten av att biblioteket dels tillhandahåller inspelningar, dels kontextualiserar musiken så att besökarna förstår vad de lyssnar på.

Biblioteket kan hjälpa till att digitalisera det som finns. Det är viktigt att man kan lyssna på musiken direkt där, allt ska finnas där. Och musiken ska kontextualiseras, information om vad det är man hör, varför det låter som det gör och så vidare.

(Informant 3)

Flera informanter önskar även att biblioteket erbjuder pedagogiska instruktionsvideos om olika stilarter av romsk musik. Informant 7 säger:

Men frågan är, hur skulle man kunna hjälpa biblioteken så att folk kan gå in där och lätt få det materialet de behöver. Då tänker jag att en person som jag eller någon annan med liknande kompetens, kan spela in ett sådant material, videomaterial. Man kan börja med att göra videos

om ackorden eller om harmonisering. Man kan prata om rytmer, drillar, skalor. Eller man kan prata om hur man spelar romsk musik på olika delar av Balkan, ja eller i världen. Hur gör man för att det ska låta som till exempel Django. Information om var olika musiker kommer ifrån, hur de lärt sig, hur de tolkar stilen de spelar. Varför kallar de stilarten för zigenisk? Eller om man gör det live, som evenemang på biblioteket. Men det är viktigt att materialet finns bevarat på biblioteket så videor är bra på så vis. Man ska kunna gå på biblioteket och få information om romsk musik som alltid är där.

Samtliga informanter menar att det vore bra om biblioteket arrangerar kulturevenemang med musiker och föreläsare som är experter på romsk kultur. Några av informanterna vittnar om att detta redan görs. Informant 6 säger till exempel att han själv spelat och föreläst på hundratals svenska bibliotek. Men verksamheten kan med fördel utökas och gå mer på djupet. Informanterna anser inte att det räcker med en föreläsning om året som återkommande handlar om förtrycket av romer. De vill även se föreläsningar som handlar om positiva aspekter av romsk kultur, så som de olika stilarterna av romsk musik. Informant 4 som arbetar med ett folkbildande projekt för barn om det romska språket och den romska musiken säger:

Sen tycker jag att kulturarrangemang, föreläsningar, konserter och sådant på biblioteken är superbra. Jag hade jättegärna jobbat med det själv. Spelat, berättat och hittat folk som kan bidra, du vet. Hittat folk man kan göra lite olika evenemang med.

Informant 2 understryker behovet av ordning men misstänker att det kommer vara svårt för biblioteket att kategorisera de romska stilarterna, eftersom den romska musiken är föränderlig och på många sätt gränsöverskridande. Han uttrycker det på följande vis:

Det som är intressant med bibliotek, det finns ju så mycket material på nätet, men att biblioteket kanske kan skapa någon form av ordning. Hur kan man försöka definiera olika genrer liksom i den här crossovern, är väl frågan?

Informantens invändning visar på vikten av att inte tvångsmässigt omforma en muntlig informationstradition tillhörande byparadigmet till det textbaserade biblioteksparadigmet. Även citatet av Informant 3 som jag presenterar på sida 38 vittnar om att den romska musiken är skapad för att upplevas live, direkt förmedlad från person till person. Trias i Mansilla och de la Rosa i Esteva framhåller att det finns fördelar och nackdelar med såväl biblioteksparadigmet som byparadigmet. Deras teori värderar således inte skriftliga informationstraditioner högre än muntliga (Trias i Mansilla & de la Rosa i Esteva 2013, s. 689–690). Tyvärr kan man urskönja en sådan hierarki på många bibliotek idag, som uteslutande ägnar sig åt textbaserad kunskapsorganisering. Civallero skriver: "[...] the library's paradigm, by default, has its foundations in writing, a system that, in turn, has also historically

favoured certain groups – those who had literary skills and spoke official languages” (2021, s. 326).

Många informanter säger att det är viktigt att den romska kulturens muntliga karaktär bevaras. Vissa aspekter av den romska musiken kan till och med dö ut om den tvingas in i en helt skriftlig tradition, som Informant 2 och 3 tidigare vittnar om. Med detta i åtanke ska man inte blunda inför den samhällsliga stratifieringen, baserad på faktorer så som klass och etnicitet, som ligger till grund för romers bristande utbildning och utsatta ekonomiska situation. Anledningen till att det romska kulturarvet är ”[...] utspritt, obeforskat, okatalogiserat, odokumenterat samt otillgängligt inte minst för romerna själva [...]” (SOU 2010:55, s. 31) är en komplex fråga, med många olika bidragande faktorer. Jag tror inte enbart att situationen beror på att romer själva värnar sin muntliga kultur, utan även på att vår rasistiska och kapitalistiska samhällsstruktur prioriterar vissa samhällsgrupper framför andra (Civallero 2021, s. 326).

I enlighet med informanterna, menar jag att det svenska biblioteksväsendet inte bör ställa de olika informationstraditionerna mot varandra, utan låta dem verka kompletterande. Jag tror att biblioteksverksamheter kan vara flexibla och omfatta såväl skriftliga som audiella och muntliga informationskällor (Civallero 2021, s. 326). Den romska kulturens muntliga informationstradition ska inte hotas av en systematisk kunskapsorganisering, utan främjas och vid behov eventuellt kompletteras av textbaserade informationskällor. Songhuis forskning visar att det finns många orsaker till att bibliotek ännu inte samlar in och organiserar audiellt och muntligt material i någon högre utsträckning. Yrkeskåren behöver vidareutbildas eftersom bibliotekarier ofta saknar erfarenheter av att samla in och organisera muntligt och audiellt material. Det behövs mer forskning och teoribildning som det praktiska arbetet kan stödjas mot, och det behövs ekonomiska resurser för att överhuvudtaget kunna genomföra arbetet (Songhuis 2008, s. 17).

En majoritet av informanternas önskemål handlar om att inkludera muntliga och audiella informationskällor i form av instruktionsfilmer, inspelade intervjuer, en större samling av såväl fysiska som digitala musikinspelningar samt konserter och föreläsningar som arrangeras på plats i biblioteket. I nuläget använder informanterna aldrig bibliotek när de söker information om romsk folkmusik, men de säger att de skulle göra det om biblioteksverksamheten utvecklades till att inkludera fler informationskällor som inte är textbaserade. Detta tyder på att det allmänna biblioteksväsendet behöver komplettera sina skriftliga informationskällor

med muntliga och audiella sådana, för att på bästa sätt tillgängliggöra och bevara information om romsk folkmusik. Informanternas svar visar att det finns en uppsjö av idéer och lösningar för att tillgodose informationsbehov relaterade till romsk kultur. Precis som Hansson konstaterar i sin forskning behöver det svenska biblioteksväsendet förhålla sig till nationella minoritetsgruppers kultur som en självklar del av det svenska kulturarvet (2011). Det räcker inte att skylta med faktaböcker om romsk kultur på romernas nationaldag. Informanterna efterfrågar en permanent samling av audiella och muntliga informationskällor som på ett mångdimensionerat sätt kan spegla den romska kulturen i Sverige.

6 Slutsatser

Nedan ämnar jag besvara uppsatsens tre frågeställningar genom att sammanfatta ovanstående analysresultat. Den första frågeställningen ”Hur söker professionella musiker information om romsk folkmusik?” besvaras av resultaten som framkom när jag analyserade det insamlade intervju- och observationsmaterialet med hjälp av McKenzies informationssökningsmodell och Savolainens informationshorisontsbegrepp. Den andra frågeställningen ”Vad formar och styr deras praktik?” besvaras av analysresultaten som presenteras under rubriken *Svårigheter och utmaningar i musikernas informationspraktik*. Den tredje och sista frågan ”Vilken roll, om någon, spelar det svenska allmänna biblioteksväsendet i deras informationspraktik?” besvaras framför allt av analysresultaten som presenteras under rubriken *Musikernas framtidsvision*.

6.1 Hur söker professionella musiker information om romsk folkmusik?

Min studie visar att professionella musiker framför allt använder sig av sociala informationskällor av muntlig och audiell karaktär när de söker information om romsk folkmusik. *Världen inom räckvidd* utgörs av sex olika informationskällor. Den överlägset mest använda informationskällan är informanternas sociala nätverk. Om man bortser från det sociala nätverket är sociala medier den viktigaste informationskällan, i synnerhet Youtube. Även fysiska inspelningar, olika typer av broadcasting, sökmotorer och sociala sammankomster utgör informationskällor som informanterna ofta och enkelt använder sig av för att söka information om romsk folkmusik.

Världen inom potentiell räckvidd utgörs av informationskällor som informanterna behöver anstränga sig för att få tillgång till eller behärska. Min studie visar att horisonten utgörs av samma typer av informationskällor som *Världen inom räckvidd*, men att informanterna är beroende av portvakter och/eller behöver resa utanför Sveriges gränser för att få tillgång till dem. När musikerna vill lära sig nya stilar av romsk folkmusik är de beroende av portvakter som ger dem tillträde till sociala sammanhang där stilen spelas. Enbart genom att spela tillsammans med musiker som fullt ut behärskar stilen kan musikerna själva lära sig den. Informanternas sociala nätverk, vilka utgör deras viktigaste informationskälla, är

ofta utspridda över olika delar av världen, och därför måste informanterna resa för att tillgodose sig ny information.

Informationskällor som i nuläget är relativt irrelevanta men som i framtiden kan bli relevanta är avhandlingar, musikteoriböcker, faktaböcker om romsk kultur samt bibliotek. Såväl avhandlingar som faktaböcker om romsk kultur är ofta irrelevanta för musiker eftersom de inte undersöker musikaliska aspekter av kulturen och/eller för att de är ytliga och rasistiska. I nuläget finns det inga musikteoriböcker om romsk musik, vilket är något som efterfrågas av vissa informanter. Ingen av informanterna använder bibliotek som informationskälla för romsk folkmusik. De menar att biblioteken inte erbjuder det som krävs för att vara relevanta för någon som på djupet är intresserad av romsk musikkultur. Jag återkommer till detta under den sista frågeställningen.

Av sammanlagt sju informanter menar en att noterad romsk folkmusik utgör en informationskälla som är fullständigt irrelevant och som alltid kommer vara det. Eftersom den romska folkmusiken i stor utsträckning är improviserad menar han att den romska karaktären dör om musiken noteras. Andra informanter uttrycker å andra sidan en önskan om att musiken ska noteras, eftersom det är ett sätt att bevara den för framtiden.

Ovan har jag beskrivit vilka informationskällor professionella musiker använder för att söka information om romsk folkmusik. Nedan kommer jag fortsätta besvara ovanstående frågeställning genom att presentera sätten som informanterna söker information på. Detta gör jag med hjälp av McKenzies informationssökningsmodell (2003). De två vanligaste sätten att söka information på för mina informanter är *Att målmedvetet söka aktivt* och *Att bli hänvisad av mellanhand*, även enstaka fall av *Oväntat påträffa information* förekommer.

Min studie visar att musiker använder sig av sina sociala nätverk och av sociala medier och sökmotorer så som Youtube, Facebook, Instagram, Google och Yandex när de söker målmedvetet och aktivt utan mellanhänder. När informanterna tittar på tv eller lyssnar på musik via Youtube kan det hända att de även oväntat påträffar information om romsk musik som de inte aktivt söker efter. Detta sker exempelvis tack vare Youtubes algoritmstyrda videoförslagsfunktion.

Informanternas mest förekommande söksätt är *Att bli hänvisad av mellanhand*; de söker oftast information genom att interagera med sitt sociala nätverk. När

informaterna blir hänvisade av mellanhänder sker detta i tre typer av söksituationer: när de målmedvetet söker aktivt, när de utforskar behjälplig information och när de oväntat påträffar information.

Musikerna förhåller sig oftast aktivt i relation till sina mellanhänder. De ägnar sig målmedvetet åt att resa, lära känna nya musiker och bygga upp sociala nätverk för att tillgodose sig information om romsk folkmusik. Informationsinhämtningen kan dock även vara mer passiv. Den passiva formen av informationsinhämtning är vanligast bland informaterna som kommer från romska musikerfamiljer. Genom att vistas i festmiljöer eller spendera tid hemma när vänner och familj spelar och/eller pratar om musik inhämtar informaterna information om romsk folkmusik utan att aktivt söka efter den. Eftersom informaternas familjer och vänner ofta är musiker har de den viktigaste informationskällan för romsk folkmusik ständigt tillgänglig, vilket skapar en dynamisk sökprocess. Informaterna uppger att det kan vara svårt att avgöra när informationssökningen börjar och slutar eftersom den på sätt och vis ständigt pågår.

De flesta informationsutbytena som sker mellan informaterna och deras sociala nätverk sker utan överraskande inslag men i vissa fall påträffar musikerna oväntat information genom mellanhänder. Vänner skickar videoklipp med romsk musik som informaterna själva inte visste fanns, och ibland hittar informaterna oväntat information i kommentarsfält på Facebook.

6.2 Vad formar och styr deras praktik?

Musikerna pekar på ett flertal brister i sätten som information om romsk folkmusik tillgängliggörs och bevaras. Somliga är oroade över informationens tillfälliga karaktär. Eftersom kulturen överförs muntligt från generation till generation finns en risk att viktig information går förlorad om en nyckelperson dör eller förlorar sitt minne. Musikerna är på så vis ofta utelämnade till sitt sociala nätverk för att tillgodose sig information om romsk folkmusik. De vittnar om tillfällena då deras informationsinhämtning omöjliggjorts eftersom personer som besuttit viktig information gått bort, och informationen inte hunnit föras vidare till yngre bärare av kulturen. Det finns en risk att musikkulturen faller i glömska om kommande generationer inte fortsatt förvaltar de traditionella stilarna av romsk musik. Ett tungt ansvar faller på unga musiker i fråga om att lära sig och att bevara den traditionella romska musiken när stor del av informationen inte finns bevarad på annat sätt än i utövarnas minne.

Uppkomsten av Youtube har på senare tid kommit att forma musikernas informationspraktik i stor utsträckning. Ansvar för att bevara viktiga melodier har lättat för den yngre generationen när de nu finns publicerade online. Många informanter är tacksamma för att allt fler melodier spelas in och publiceras på Youtube och i förlängningen delas på Facebook. Det är ett sätt att tillgängliggöra och bevara information som gör den sökbar för alla, oavsett vilket socialt nätverk den som söker har. Samtidigt är musikerna oroade över att informationen som görs tillgänglig och sökbar genom Youtube plötsligt ska försvinna. Tjänsten är kommersiell och har inget ansvar för att bevara publicerat innehåll för framtiden. Informanternas informationspraktik formas av att information som de sparar via Youtube, från en dag till en annan spårlöst kan försvinna. Även den pågående övergången från fysiska inspelningar till Youtube formar musikernas informationspraktik. När efterfrågan på exempelvis kassetband avtar, och kassetbandspelare slutar tillverkas är det mycket inspelat material som inte överförs till Youtube och som därmed går förlorat. Det sker inget systematiskt arbete för att bevara kassetbandsinspelningarna, allt faller på enskilda individers initiativ att personligen ladda upp material på sina Youtube-konton.

En annan sociomateriell faktor som påverkar musikernas tillgång till information om romsk folkmusik och tillika deras informationspraktik är boendesituationen för romer i Sverige. En av informanterna föddes på 1940-talet och växte själv upp i ett tältläger för romer. Han menar att en muntligt traderad kultur är lättare att upprätthålla när det finns en stark social sammanhållning och att det är svårare för musiker idag att tillgodose sig information om romsk folkmusik eftersom romer inte längre lever tillsammans, segregerade från majoritetssamhället, i samma utsträckning.

En annan faktor som formar och styr musikernas informationspraktik är den strukturella diskrimineringen av romer som sker i stora delar av världen. Ett flertal av informanterna härleder den bristande dokumentationen av romsk folkmusik till denna rasism. Romska elever har stor frånvaro och få avslutar grundskolan med fullständiga betyg (Skolverket 2007, s. 8). Att utbildningsnivån är låg gör det svårt för romer att själva skapa och upprätthålla en systematisk kunskapsorganisering av romsk kultur. Vissa informanter menar dock att framtiden är ljus; slutna dörrar har öppnats i och med att romer fått nationell minoritetsstatus i Sverige.

Äldre informationskällor om romsk kultur så som uppslagsverk och faktaböcker är inte sällan uttalat rasistiska. Informanterna menar att många författare som skriver om romsk kultur inte besitter kunskapen som uppgiften kräver. Informationskällornas ytliga karaktär gör dem irrelevanta för informanterna. På samma sätt menar vissa informanter att icke-romska musklärare tar sig an uppgiften att lära ut romsk musik utan att behärska eller förstå genren. Att det finns en exotifierad bild av vad romsk musik är har även gjort att romska musiker, som ofta försörjt sig på sitt spelande, behövt anpassa sitt musicerande efter fördomarna för att tillfredsställa majoritetssamhället. Att behöva navigera i all denna information som majoritetssamhället klassificerar som romsk, men som enligt informanterna enbart är majoritetssamhällets torftiga tolkning av kulturen, försvårar musikernas informationssökning.

6.3 Vilken roll, om någon, spelar det svenska allmänna biblioteksväsendet i deras informationspraktik?

Min studie visar att professionella musiker i Sverige inte använder sig av biblioteksväsendet när de söker information om romsk folkmusik. Många av informanterna önskar sig en systematisk kunskapsorganisering av folkmusik på nationell nivå, så att ansvaret för genrens fortlevnad inte faller på enskilda individer. En organisering som är tillförlitlig och inte tillfällig så som den på Youtube. Analysresultaten visar att musikerna vill att det allmänna biblioteksväsendet i Sverige tar en aktiv roll i arbetet för att tillgängliggöra och bevara information om romsk folkmusik. I nuläget använder informanterna aldrig bibliotek när de söker information om romsk folkmusik, men de säger att de skulle göra det om biblioteksverksamheten utvecklades till att inkludera fler informationskällor som inte är skriftligt baserade. Detta tyder på att det allmänna biblioteksväsendet behöver komplettera sina skriftliga informationskällor med muntliga sådana, för att på bästa sätt tillgängliggöra och bevara information om romsk folkmusik och därmed möta musikernas informationsbehov.

En majoritet av informanternas önskemål handlar om att inkludera muntliga och audiella informationskällor i form av instruktionsfilmer, inspelade intervjuer, en större samling av såväl fysiska som digitala musikinspelningar samt konserter och föreläsningar som arrangeras på plats i biblioteket. Eftersom den romska musiken till sin karaktär är improviserad och gränsöverskridande kommer arbetet medföra stora utmaningar. Därför är det extra viktigt att de som arbetar med frågan har en djup kompetens om den romska folkmusiken.

Informanterna efterfrågar en utveckling som påminner om den Civallero presenterar i sin forskning om Qomfolket, en utveckling i vilken biblioteksväsendet går i bräschen för att vidga biblioteksparadigmet (2021, s. 323). Ett bibliotek som uppfyller sitt uppdrag, att tjäna alla användare utan åtskillnad, kan inte begränsa sin verksamhet till skriftliga dokument. Det skriftliga måste möta det muntliga och audiella för att information om romsk folkmusik ska tillgängliggöras och bevaras på ett rättmätigt sätt.

6.4 Utvärdering av teori och metod

Nedan följer en kortfattad utvärdering av metod och teori samt av resultatens eventuella begränsningar. Jag börjar med att utvärdera metoden för att sedan övergå till teorin.

Informanternas positiva inställning till framtidens bibliotek kan möjligen ha påverkats av att jag utbildar mig till bibliotekarie. Ibland upplevde jag att informanterna hyllade biblioteken och lyfte deras samhällsviktiga funktion för att vara artiga mot mig. Intervjuszvaren fördjupades dock på ett sätt som vittnar om att informanterna verkligen har reflekterat över vilka informationsbehov musiker som spelar romsk musik har och hur biblioteken kan arbeta för att tillfredsställa dessa. Informanterna var även öppet kritiska mot biblioteksväsendet vilket tyder på att de kände sig bekväma med att uttrycka sig fritt, trots mitt val av utbildning.

Det kan även vara så att snöbollsurvalet gjorde informanternas intervjuvar likriktade. Många av informanterna känner varandra eftersom de arbetar och umgås i samma kretsar. Detta hade varit svårt att undgå eftersom scenen för romsk folkmusik är liten i Sverige. Urvalsmetoden möjliggjorde å andra sidan intervjuer med informanter som jag annars aldrig hade kommit i kontakt med.

Observationerna gav något sämre utdelning än vad jag förväntade mig. Detta kan bero på att jag många gånger privat har sett hur musiker söker efter romsk folkmusik på Youtube och hur de lär varandra nytt material på gehör. Således har jag en förkunskap som inte kunde fördjupas av ett fåtal korta observationer. Fördelen med att jag trots detta genomförde observationerna är att jag kan presentera observationsmaterial i studien som förhoppningsvis ger läsaren en djupare förståelse av de observerade fenomenen. Intervjumetoden gav å andra sidan upphov till ett rikt och omfattande material som kompenserar för observationernas till viss del uteblivna utdelning. Att jag har en relativt omfattande förkunskap om musikernas arbete hjälpte mig många gånger att vinna informanternas förtroende

och att veta vilka frågor jag skulle ställa under intervjuernas gång. Det semistrukturerade intervjuformatet gav en djup förståelse för musikernas informationspraktik eftersom informanterna hade tid att utveckla och nyansera sina resonemang. Metoden gav dem utrymme att berätta om företeelser som var paradoxala och tvetydiga. Därutöver tillät metoden mig att inta ett flexibelt förhållningssätt, eftersom jag kunde formulera nya frågor, teman och spår under intervjuernas gång.

Praktikteorin, med särskild betoning på McKenzies informationssökningsmodell och Savolainens informationshorisonter, har varit fruktbar i analysen av det insamlade intervju- och observationsmaterialet. Teorierna har kompletterat varandra och givit en heltäckande bild av informanternas informationspraktik. McKenzies modell har hjälpt mig att besvara *hur* musikerna söker information och Savolainens horisontbegrepp har hjälpt mig att besvara *vilka* informationskällor de använder i sökprocessen. Det som har varit omständligt är att McKenzies kategori *Att bli hänvisad av mellanhand* har underkategorier med samma namn som modellens resterande kategorier. Detta hade med fördel kunnat justeras för att bättre passa min studie, då jag stundtals upplevde en viss begreppsförvirring.

6.5 Förslag på vidare forskning

Utifrån undersökningens resultat har tre förslag på vidare forskning vuxit fram. Jag redogör för dem här nedan.

Ett flertal informanter uppger att upphovsrättsliga frågor sällan är aktuella i relation till romsk folkmusik. Som informant 4 uttrycker det: ”Alla snor från alla ändå”. Vidare forskning kan undersöka hur bibliotek bäst organiserar material utan känd upphovsman.

Vidare forskning kan även undersöka hur informationskällor, sökvägar och publiceringsformer som uppkommit i och med sociala medier påverkar sättet romsk musik skapas och spelas. Informant 2 menar till exempel att det blivit mycket viktigare att skapa ”one hit wonders” sedan Youtube blev den dominerande informationsresursen.

Ett sista förslag på vidare forskning är forskning som utgår från samma frågeställningar som den föreliggande uppsatsen, men som fördjupar studien genom att inkludera en större variation av informanter och fler typer av observationer. Genom att vidga undersökningsgruppen till att även omfatta musiker som är

verksamma utanför Sverige kan man fånga fler stilarter av den romska genren. För att teckna en mer omfattande bild av informanternas söksätt vore det även fördelaktigt att observera sociala sammankomster, så som bröllop, och att följa musikernas jobbrelaterade resor.

7 Litteraturförteckning

- Acton, T. & Dalphinis, M. (2000) *Language, Blacks and Gypsies: Languages Without a Written Tradition and Their Role in Education*. London: Whiting & Birch Ltd.
- Ahrne, G. & Svensson, P. (2015) *Handbok i kvalitativa metoder*. 2. uppl. Malmö: Liber.
- Alvesson, M. & Sköldböck, K. (2017) *Tolkning och reflektion: vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Bakker, P. & Kyuchukov, H. (red.) (2000) *What is the Romani language?* Paris/Hertfordshire: Centre de recherches tsiganes/University of Hertfordshire Press.
- Barnes, B. (2001) Practice as collective action. I Schatzki, T. R., Knorr-Cetina, K. & Savigny, E. V. (red.) *The Practice Turn in Contemporary Theory*. London: Routledge, s. 25–36.
- Belton, B. A. (2005) *Questioning Gypsy Identity: Ethnic Narratives in Britain and America*. Oxford: Alta Mira Press.
- Case, D. & Given, L. (2016) *Looking for Information: A Survey of Research on Information Seeking, Needs and Behavior*. 4. uppl. Bingley: Emerald.
- Cheng, J. Z. & Shen, J. (2014) Just-for-me: an adaptive personalization system for location-aware social music recommendation. I *Proceedings of International Conference on Multimedia Retrieval, ICMR*. 1–4 april. Storbritannien: Glasgow, s. 1–8.
- Civallero, E. (2021) Library services and indigenous peoples in Latin America: Reviewing concepts, gathering experiences, *IFLA Journal*, 47(3), s. 321–330.
- Collins, H. M. (2001) What is tacit knowledge? I Schatzki T. R., Knorr-Cetina, K. & Savigny, E. V. (red.) *The Practice Turn in Contemporary Theory*. London: Routledge, s. 115–128.

- Čvorović, J. (2009) What Makes Them Tick. The Social Significance of Serbian Gypsy Oral Tradition, *Fabula*, 50(1–2), s. 37–53.
- Denscombe, M. (2009) *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Dougan, K. (2015) Finding the Right Notes: An Observational Study of Score and Recording Seeking Behaviors of Music Students, *The Journal of Academic Librarianship*, 41(1), s. 61–67.
- Dougan, K. (2014) YouTube Has Changed Everything? Music Faculty, Librarians, and Their Use and Perceptions of Youtube, *College & Research Libraries*, 75(4), s. 575–589.
- Downie, S. (2004) The scientific evaluation of music information retrieval systems: foundations and future, *Computer Music Journal* 28(2), s. 12–23.
- Eggeby, E. & Söderberg, J. (1999) *Kvantitativa metoder: för samhällsvetare och humanister*. Lund: Studentlitteratur.
- Eriksson-Zetterquist, U. & Ahrne, G. (2015) Intervjuer. I Ahrne, G. & Svensson, P. (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. 2 uppl. Malmö: Liber, s. 34–54.
- Etikprövningsmyndigheten (2021) *Vanliga frågor*. Uppsala: Etikprövningsmyndigheten. <https://etikprovning.se/vanliga-fragor/>
Hämtad: 2022-02-08.
- Görman, U. (2021) *Vägledning för etikprövning av forskning inom HT-fakulteterna*. Lund: Lunds universitet.
<https://www.historiska.lu.se/forskning/forskningsetik/> Hämtad: 2022-04-07.
- Haider, J. & Sundin, O. (2019) *Invisible search and online search engines: the ubiquity of search in everyday life*. London: Routledge.
- Hansson, J. (2011) Public libraries and the national minorities of Sweden – results of a national survey, *New Library World*, 112(9–10), s. 406–415.

- Hunter, B. (2006) A new breed of musicians: the information-seeking needs and behaviors of composers of electroacoustic music, *Music Reference Services Quarterly*, 10(1), s. 1–15.
- Husic, Geoff (2011) Romani Language: Cataloging Ramifications for a Language in the Process of Standardization, *Slavic & East European Information Resources*, 12(1), s. 37–51.
- Husic, Geoff (2012) Tracking the History of Romani Publications: Challenges Presented by Flawed Data, *Slavic & East European Information Resources*, 13(4), s. 230–234.
- Inskip, C., Butterworth, R. & MacFarlane, A. (2008) A study of the information needs of the users of a folk music library and the implications for the design of a digital library system, *Information Processing & Management*, 44(2), s. 647–662.
- Jorgensen, E. R. (2003) *Transforming Music Education*, Bloomington: Indiana University Press.
- Kargbo, J. A. (2008) Oral traditions and libraries, *Library Review*, 57(6), s. 442–448.
- Kostagiolas, P., Lavranos C., Korfiatis, K. & Papavlasopoulos, S. (2015) Music, musicians and information seeking behaviour, *Journal of Documentation*, 71(1), s. 3–24.
- Kostagiolas, P., Lavranos, C., Martzoukou, K. & Papadatos, J. (2017) The Role of Personality in Musicians' Information Seeking for Creativity, *Information Research: An International Electronic Journal*, 22(2). s. 1–32.
- Kotljarchuk, A. (2020) State, Experts, And Roma: Historian Allan Etzlerand and pseudo-scientific racism in Sweden. *Scandinavian Journal of History*, 45(5), s. 615–639.
- Kungliga biblioteket (2022) *Bläddra - e-böcker på nationella minoritetsspråk*. <https://www.kb.se/samverkan-och-utveckling/biblioteksutveckling/nationella-minoriteters-bibliotek/bladdra.html> Hämtad: 2022-04-11.

Kungliga biblioteket (2021) *Uppdrag om nationella minoriteters bibliotek*.
<https://www.kb.se/samverkan-och-utveckling/biblioteksutveckling/nationella-minoriteters-bibliotek/om-uppdraget.html> Hämtad: 2022-04-11.

Ku2020/02691. *Uppdrag till Kungl. biblioteket om nationella minoriteters bibliotek*. Stockholm: Kulturdepartementet.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014) *Den kvalitativa forskningsintervjun* 3. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Kwick, R., Kwiek, R. & Tofteson, M. (2013) Musik och dans. I Skarpnäcks folkhögskola (red.) *Ame rom sam - Vi är romer*. <http://vi-romer.oer.folkbildning.net/kultur-och-traditioner/musik-och-dans.html> Hämtad: 2022-01-24.

Laplante, A. & Downie, J. S. (2011) The utilitarian and hedonic outcomes of music information-seeking in everyday life, *Library and Information Science Research*, 33(3), s. 202–210.

Liew, C. L. & Ng, S. N. (2006) Beyond the Notes: A Qualitative Study of the Information-Seeking Behavior of Ethnomusicologists, *The Journal of Academic Librarianship*, 32(1), s. 60–66.

Lee, J. H. & Downie, J. S. (2004) Survey of music information needs, uses, and seeking behaviours: preliminary findings, *Proceedings of the 5th International Conference of the Society for Music Information Retrieval, ISMIR*, Spanien: Barcelona, 10–15 oktober, s. 441–446.

McKenzie, P. (2003) A model of information practices in accounts of everyday-life information seeking, *Journal of Documentation*, 59(1), s. 19–40.

Malmö Stad (2021) *Sveriges första romska bibliotek öppnas i Malmö*.
<https://malmo.se/Aktuellt/Artiklar-Malmo-stad/2021-10-14-Sveriges-forsta-romska-bibliotek-oppnas-i-Malmo.html> Hämtad: 2021-12-15.

Pilerot, O. (2014) *Design researchers' information sharing: the enactment of a discipline*. Diss. (sammanfattning) Borås: Högskolan i Borås.

- Pilerot, O. (2018) Högskolebibliotekariers informationsanvändning. Konferensbidrag presenterat vid *Mötesplats Profession - Forskning*. Växjö: Linnéuniversitetet, 22–23 oktober.
- Pilerot, O., Hammarfelt, B. & Moring, C. (2017) The many faces of practice theory in library and information studies, *Information Research*, 22(1), s. 1–16.
- Rousi, A. M., Savolainen, R. & Vakkari, P. (2016) A typology of music information for studies on information seeking, *Journal of Documentation*, 72(2), s. 265–276.
- Rousi, A. M., Savolainen, R. & Vakkari, P. (2019) Adopting situationally relevant modes of music information at different stages of information-seeking processes: A longitudinal investigation among music students, *Journal of Documentation*, 75(6), s. 1230–1257.
- Savolainen, R. (2008) *Everyday information practices: a social phenomenological perspective*. Lanham, MD: Scarecrow Press.
- Savolainen, R. (2007) Information behavior and information practice: reviewing the ‘umbrella concepts’ of information-seeking studies, *Library Quarterly*, 77(2), s. 109–232.
- Savolainen, R., Wilson, T. D., Olsson, M. R. & Cavanagh, M. (2009) The behaviour/practice debate: A discussion prompted by Tom Wilson’s review of Reijo Savolainen’s *Everyday information practices: A social phenomenological perspective*. Lanham, MD: Scarecrow Press. 2008, *Information Research*, 14(2), s. 8.
- Schatzki, T. R. (2001) Introduction: Practice Theory. I Schatzki, T. R., Knorr-Cetina, K. & Savigny, E. V. (red.) *The Practice Turn in Contemporary Theory*. London: Routledge. s. 1–14.
- SFS 2013:801. *Bibliotekslag*. Stockholm: Kulturdepartementet.
- SFS 2009:724. *Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk*. Stockholm: Kulturdepartementet.

Skolverket (2007) *Romer i skolan - en fördjupad studie*. Stockholm: Skolverket.

Songhui, Z. (2008) Developing Oral History in Chinese Libraries, *Journal of Academic Librarianship*, 34(1), s. 74–78.

SOU 2010:55. Delegationen för romska frågor. *Romers rätt– en strategi för romer i Sverige. Ett lands behandling av dess romska befolkning är ett lackmustest för det civila samhället och dess demokrati: betänkande*.

Sundin, O. (2003) *Informationsstrategier och yrkesidentiteter: en studie av sjuksköterskors relation till fackinformation vid arbetsplatsen*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet.

Sveriges Radio (2015) *Hade vi inte haft musik, sång och dans hade vi nog inte överlevt. Kultur är en livlina*. <https://sverigesradio.se/avsnitt/635171> Hämtad: 2022-01-24.

Thévenot, L. (2001) Pragmatic regimes governing the engagement with the world. I Schatzki, T. R., Knorr-Cetina, K. & Savigny, E. V. (red.) *The Practice Turn in Contemporary Theory*. London: Routledge, s. 64–82.

Trias i Mansilla, A. & de la Rosa i Esteva, J. L. (2013) Survey of social search from the perspectives of the village paradigm and online social networks, *Journal of Information Science*, 39(5), s. 688–707.

Tuominen, K., Talja, S. & Savolainen, R. (2005) The Social Constructionist View-point on Information Practices. I Fisher, K., Erdelez, S., & McKechnie, L. (red.) *Theories of Information Behavior*. Medford, NJ: Information Today, s. 328–333.

Vetenskapsrådet (2017) *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet. <https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2017-08-29-god-forsknings-sed.html> Hämtad: 2022-04-07.

Vigur, L. & Finnberg, K. (2009) *Mer än Katitzi och klezmer? en kvalitativ undersökning av biblioteksverksamhet riktad mot romer och judar*. Växjö: Växjö universitet.

Vikman, M. (2004) *Sveriges nationella minoriteter: En studie av deras tillgång till tidskrifter vid Sveriges folkbibliotek*. Uppsala: Uppsala universitet.

Vinchira, A. V. (2019) Modelling the information practices of music fans living in Medellín, Colombia, *Information Research*, 24(3) s. 1–23.

Wallenius, M. (2015) *Hälsopedagogers informationspraktik*. Borås: Högskolan i Borås.

Wilson, T. D. (2000) Human Information Behavior, *Information Science Research*, 3(2) s. 49–55.

Zahova, S. (2020) Romani Literature and It's Digital Forms, *Romani Studies: Journal of the Gypsy Lore Society*, 30(2), s. 243–266.

8 Bilagor

8.1 Bilaga 1. Intervjuguide

Upprepa informationen som informanterna tagit del av skriftligt (*Bilaga 2*). Fråga därtill om samtycke till att spela in intervjun.

Kan du berätta lite om dig själv? Namn, boende, sysselsättning och ålder till exempel.

Hur länge har du spelat/sjungit?

Vilket/Vilka instrument spelar du?

Hur länge har du spelat romsk folkmusik?

Varför började du spela romsk folkmusik?

Hur lärde du dig?

Har du lärt någon annan?

Hur länge har du arbetat som musiker?

Hur kan en vanlig arbetsdag se ut för dig?

Hur gör du för att fortsätta utvecklas inom genren?

Hur hittar du jobb?

Hur hittar du musiker att spela med?

Hur vet du vilka musiker som finns och som är bra?

Hur sprider du din musik? Information om nya låtar, inspelningar, konserter osv.

Hur har du lärt dig om musiktraditionens historia?

Hur sparas musiken och kunskapen för framtiden?

Hur hade du önskat att det sparades?

Vem vänder du dig till om du behöver råd/få veta något om romsk folkmusik?

Hur lyssnar du på romsk folkmusik? Inspelningar och/eller live?

Hur vet du vilka låtar som finns?

Hur hittar du nya låtar?

Hur vet du vem som skrivit låtarna?

Hur gör du för att andra ska veta att det är du som skrivit en låt?

Finns det skolböcker, teoriböcker om romsk folkmusik som du vet om/använder?

Finns det noterad romsk folkmusik?

Använder du dig av Google? Andra söktjänster?

Använder du bibliotek på något sätt när du vill ta reda på något om romsk kultur?

Vet du att ska öppna ett romskt bibliotek i Malmö snart?

Vad hade du velat ha på det biblioteket, som hade hjälpt dig? Tänk helt fritt.

Hur påverkar sociala medier (Facebook, Instagram och Youtube) sättet du söker och sprider information om romsk folkmusik?

Är det svårt/lätt att hitta information om romsk folkmusik enligt dig? Varför?

Finns det något du vill tillägga? Om inte, så vill tackar jag för intervjun och för din tid. Jag skickar gärna den färdiga uppsatsen till dig om du är intresserad av slutresultatet. Bara hör av dig om du funderar på något!

8.2 Bilaga 2. Information till informanterna

Hej!

Jag heter Amanda och studerar till bibliotekarie vid Lunds universitet. Nu under vårterminen år 2022 skriver jag mitt examensarbete. Min uppsats handlar om hur musiker söker information om romsk folkmusik. Därför vill jag gärna intervjua dig om dina sätt att hitta information om romsk folkmusik. Det kan exempelvis röra sig om tv, radio, sociala medier, böcker och affischer men också om information som är muntlig. Om du träffar familj och vänner och spelar tillsammans, går på bröllop eller dop, själv spelar konsert eller undervisar någon i genren; i alla dessa situationer sprids information.

Intervjun sker på dina villkor och deltagandet är helt frivilligt. Du kan avbryta när du vill och ångra din medverkan om du så önskar. Allt du säger kommer pseudonymiseras, ingen kommer med andra ord kunna ta reda på vilka som intervjuats eller vem som sagt vad.

När uppsatsen är färdigskriven, skickar jag gärna resultatet till dig.

Min handledare heter Lisa Engström.

Hennes mailadress är: lisa.engstrom@kultur.lu.se

Min mailadress är: ajp96_@hotmail.com

Hoppas vi hörs!

Mvh,

Amanda